

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Formálnost a neformálnost peruánských politických stran a
jejich podoba na lokální úrovni

Diplomová práce

Autor: Michal Dvořák

Studijní program: Politologie

Studijní obor: Politologie – latinskoamerická studia (NPLAST)

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Karel Kouba M.A., Ph.D.

Hradec Králové, 2016

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Michal Dvořák

Studium: F13299

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - latinskoamerická studia

Název diplomové práce: **Formálnost a neformálnost peruánských politických stran a jejich podoba na lokální úrovni**

Název diplomové práce AJ: Formality and Informality of the Peruvian Political Parties and their Form in the Local Level

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je prozkoumat vnitřní strukturu peruánských politických stran a zjistit, do jaké míry vykazují rysy formálních či neformálních politických stran, jak je ve svém článku představili F. Freidenberg a S. Levitsky. Práce se tedy zaměří na strukturu politických stran, zákon o politických stranách a dynamiku stranického systému v průběhu let. Důraz bude kladen především na propojení stranických struktur na lokální a celostátní úrovni. Cílem této části práce bude odhalit, zda strany vytvářejí struktury na všech úrovních politického systému a jestli jsou tyto úrovně propojené či do jaké míry. Práce bude vycházet z analýzy literatury zabývající se typologií politických stran, dále z analýz stanov jednotlivých stran, analýzy zákona o stranách a z rozhovorů s politiky na lokální úrovni tří limských distriktů, které poslouží jako případové studie, na kterých se autor pokusí demonstrovat vztah mezi stranickou úrovní na lokální a celostátní úrovni.

Blais, André. 2000. „To Vote or Not to Vote: The Merits and Limits of Rational Choice Theory. Pittsburg: University of Pittsburg Press Burgess, Katrina. 2003. „Explaining Populist Party Adaptation in Latin America: Enviromental and Organizational Determinants of Party Change in Argentina, Mexico, Peru and Venezuela." Comparative Political Studies 36, č. 8, 881 - 911 Dietz, Henry and William, E. Dugan. 1996. „Clases sociales urbanas y comportamiento electoral en Lima: un análisis de datos agregados." Los Enigmas del Poder, Tuesta, Fernando (ed.). Freidenberg, Flavia a Levitsky, Steven. 2007. „Organizacion informal de los partidos en América Latina." Desarrollo Economico 46, č. 184, 539 568 Guerrero, Carlos M. 2006. „Peru: Partidos y outsiders: El proceso electoral peruano de 2006." Desafíos 14, č. nevedeno, 40 - 68 Kenney, Charles D. 2003. „The Death and Rebirth of a Party System, Peru 1978 2001." Comparative Political Studies 36, č. 10, 1210 1239 Lupu, Noam. 2013. Partisanship. Příspěvek připravený pro konferenci The Latin America Voter, Venderbilt University, Nashville 17. - 18. května 2013. Ruiz Rodríguez, Leticia M. 2006. „Coherencia Partidista: la estructuración interna de los partidos político en América Latina." Revista Espa?ola de Ciencia Política b.r., č. 14, 87 114 Wuhs, Steve. 2006. Candidate Selection and Left Parties in Contemporary Latin America Or Competition, Institutional Context and Candidate Selection Rule Choice in Latin America's Left Parties. Příspěvek připravený pro výroční setkání Americké asociace politických věd 2006, Philadelphia 31. srpna 2006.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Karel Kouba, Ph.D., M.A.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucího diplomové samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10. 5. 2016

Anotace

Dvořák, Michal. 2016. *Formálnost a neformálnost peruánských politických stran a jejich podoba na lokální úrovni*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Diplomová práce.

Diplomová práce předkládá analýzu vybraných politických stran v Peru na lokální úrovni. Tato analýza je zaměřena na šest vybraných stran, u kterých došlo ke zkoumání jejich struktury na základě terénního výzkumu, který měl podobu rozhovorů autora s jednotlivými politiky či stranickými přívrženci. Jako teoretická východiska práce autorovi sloužil koncept neopopulismu a teorie kolektivní akce. Práce se na základě zjištěných faktů snaží poukázat na nedostatečnost běžně užívaných přístupů, které vycházejí často ze studia postindustriálních společností a berou politické strany jako strukturované organizace, u kterých existují vnitřní pravidla, při studiu politických stran v Peru a jako možné východisko navrhuje zkoumání samotných politiků a jejich vztah k politickým subjektům.

Klíčová slova: Peru, politické strany, institucionalizace, neopopulismus

Annotation

Dvořák, Michal. 2016. *Formality and Informality of the Peruvian Political Parties and their Form in the Local Level*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie, Diplomová práce.

The presented thesis presents an analysis of chosen Peruvian political parties in local level. The analysis focuses on six parties. These parties were studied by a field research strategy, which had the form of interviews with some members and sympathizer of the political parties. As a theoretical base serves the theory of collective action and the concept of neopopulism. Based on obtained data, the text criticizes traditional approaches of studying political parties. These approaches are normally based on the postindustrial experience and thanks to that they cannot explain the Peruvian reality completely. Thanks to the low institutionality of the parties, author proposes another approach which is based on studying the politicians individually.

Keywords: Peru, political parties, institutionality, neopopulism

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval řadě lidem. Prvně bych rád poděkoval pan Mgr. Karlu Koubovi M.A., Ph.D. za podnětné připomínky, kterými se snažil udržet tuto práci ve stanoveném směru. Dále bych chtěl poděkovat svým peruánským spolužákům M. Alceldemu za spolupráci při studiu el Frente Amplio por la Justicia, Vida y Libertad, a W. Moscosovi Ríosovi za jeho neutuchající elán odpovídat na veškeré mé otázky ohledně peruánských reálií. Další dík patří mým rodičům, kteří mě všemožně podporovali, a díky nim jsem se dostal tak daleko. Další dík patří Aničce Proškové, která projevila nečekanou odolnost a celou práci přečetla a opravila překlady a gramatické chyby, a Janě Šáchové za technickou podporu. Nakonec bych rád poděkoval všem spolužákům, protože díky nim jsem byl pravidelně ubezpečován v tom, že tvůrčí krize, absence invence a celková rezignace patří k psaní diplomové práce.

Seznam použitých zkratek

AP – Acción Popular

APRA – Alianza Popular Revolucionaria Americana

CDU - Christlich Demokratische Union

CEPAL - Comisión Económica para América Latina y el Caribe

FPÖ - Freiheitliche Partei Österreichs

IEP – Instituto de Estudios Peruanos

INEI – Instituto Nacional de Estadística e Informática

IU – Izquierda Unida

JNE – Jurado Nacional de Elecciones

MA – Magdalena Avanza

MRTA – Movimiento Revolucionario de Túpac Amaru

ONPE – Oficina Nacional de Procesos Electorales

PAN – Partido Acción Nacional

PEN – Nuevo Sol Peruano

PPC – Partido Popular Cristiano

PPS – Perú Patri Segura

PRD – Partido de la Revolución Democrática

PRI – Partido Revolucionario Institucional

PUCP – Pontificia Universidad Católica del Perú

RENIEC – Registro Nacional de Identificación y Estado Civil

ROP – Registro de Organizaciones Políticas

SN – Solidaridad Nacional

SPD - Sozialdemokratische Partei Deutschlands

UIT – Unidad Impositiva Tributaria

USD – United States Dollar

Obsah

1. Úvod diplomové práce	8
2. Teoretický rámec práce.....	20
2.1 Populismus a neopopulismus	20
2.2 Teorie kolektivní akce	27
3. Politické strany v Peru?	31
3.1 Teoretické vymezení konceptu „politické strany“	31
3.2 Zákonná norma peruánských stran	35
3.2.1 Politická strana	36
3.2.2 Lokální politická strana	38
4. Financování politických stran.....	40
5. Představení terénního výzkumu a organizace politických stran.....	46
5.1 Institucionalizace proti formálnosti?.....	46
Magdalena Avanza	53
Solidaridad Nacional.....	54
Partido Aprista Peruano	56
Partido Popular Cristiano	58
Perú Patria Segura.....	59
El Frente Amplio por Justicia, Vida y Libertad	61
6. Slabá institucionalizace – stranický problém nebo elegantní řešení?	63
6.1 Personalizace coby strategie vůči krizi	63
7. Závěr.....	71
8. Zdroje:	76
8.1 Primární zdroje:	76
8.2 Sekundární zdroje:	76
8.3 Použité webové stránky	82

1. Úvod diplomové práce

„V diplomacii jde o přežití až do příštího století, v politice jde o přežití do pátečního oběda.“

Sir Humphrey Appleby (Jistě, pane premiére: Vítězství demokracie)

Jak je podle jména této diplomové práce zřejmé, práce se zabývá studiem politických stran v Peru. Svobodná soutěž politických stran představuje stěžejní bod zastupitelské demokracie. Politickým stranám se během jejich vývoje podařilo více či méně uchytit téměř ve všech státech na světě¹. Bádání o politických stranách je jedním z klíčových témat politické vědy, jejíž součástí je od počátku vzniku politických stran. Je tomu tak z řady důvodů. Předně politické strany mají na formování politiky jako takové stěžejní vliv a i přesto, že se v průběhu času stávaly nástroji různých nekalých úmyslů, stále ještě se nenašel způsob, jak se bez nich v politice obejít. Vztah voličů k politickým stranám prošel složitým vývojem a je skutečně s podivem, jak schopné se politické strany ukázaly být ve snaze přežít nepřízeň voličů a jednotlivých mocipánů, kteří byli velmi často silně protistranicky naladěni. Zároveň samotná organizace politických stran prodělala bohatou historii. Od uzavřených parlamentních klubů, jejichž zodpovědnost vůči voličům nebyla rozhodně ideální, po strany masového typu, které pomohly řadě společenským segmentům domoci se nejen politických, ale i jiných práv. Fungování politických stran jako nástroje společnosti k formování politiky a reflektování aktuálních zájmů i jejich ovlivňování je jednou ze stěžejních rolí politických stran. V dnešní době však s nástupem masových informačních technologií a stále narůstajících možností komunikace a sdílení informací čelí strany dosud nezažité výzvě. Potřeba stran coby jednotících a mobilizujících organizací již není tak aktuální. Jak ukázaly události tzv. Arabského jara, mobilizovat se občané zvládají sami skrze právě sociální sítě a

1 Politické strany nemá 11 ze 196 zemí na světě. Většinu z těchto 11 zemí (6) představují blízkovýchodní muslimské monarchie.

komunikační technologie. Strany dále čelí tlaku médií, která velmi často identifikují politické strany s politickými a ekonomickými problémy, ukazují na jejich neefektivitu a jimi budovaný obraz předkládá strany jako zkorumpované organizace, jejichž cílem je pouze a jedině vlastní obohacení na úkor občanů.

Díky médiím a možnosti oslovovat potenciální voliče právě touto cestou bez nutnosti budování struktur, které by prezentovaly ideje a zprostředkovávaly kontakt mezi voliči a politiky, vzniká po celém světě řada politických organizací, velmi často verbálně se vymezujících proti samotnému označení „politická strana“, díky kterým se k politické moci dostávají charismatičtí lídři, kteří se nezdržují představováním a formováním vizí a idejí, ale jednoduše řeknou, že „*to udělají a makají*“. Tím dochází k oproštění politiky od idejí a politika se tak do určité míry stává skutečným nástrojem mocných, díky kterému se tito mocní stávají ještě mocnějšími. Politické strany klasického pojetí velmi často nejsou těmto organizacím schopné efektivně čelit. Tento proces probíhá již delší dobu v Peru, kde po kolapsu historického stranického systému na přelomu 80. a 90. let dochází k neustálému dlouhotrvajícímu rozkladu politických stran.

Tato práce se zaměří především na podobu, jaké nabývají politické strany v Peru. Jejich dnešní podoba je dána jednak historickým vývojem, požadavky veřejnosti, institucionálními mantinely, ve kterých se politické strany v Peru pohybují, ale jak se tato práce pokusí dokázat, především rozhodnutími jednotlivých stranických elit. V roce 2003 publikuje Ch. Kenney svůj optimistický článek, ve kterém prezentuje myšlenku, že se tradičním politickým stranám po krušných časech za vlády A. Fujimoriho podařilo vrátit zpátky do hry (Kenney 2003). O pět let později přichází práce O. Sáncheze, která Peru zařazuje do kategorie *stranického ne-systému* (Sánchez 2009). Během pěti let se tedy výrazně proměnil pohled na peruánské politické strany. Cílem této práce bude odhalit, do jaké míry jsou politické strany v Peru organizované na lokální úrovni a co za současným stavem stojí.

Jak již bylo uvedeno, politické strany jsou nedílnou součástí zastupitelské demokracie. Studování politických stran představuje nedílnou součást politické vědy

2 Jen si vzpomeňme na termín „*političtí dinosauři*“.

a strany jsou objektem zájmu mnoha expertů. Jistě nebude na škodu si na začátek představit některé autory, kteří se řadí mezi klasiky studia politických stran. Mezi ně lze uvést na prvním místě M. Duvergera a jeho práci zabývající se vznikem a podobou politických stran (Duverger 1951). Ke studiu vzniku politických stran přispěla průlomová práce S. Rokkana a S. M. Lipseta o sociálním štěpení uvnitř společnosti, na jehož základě vznikají politické strany v západní Evropě (Rokkan a Lipset 1967). Toto štěpení jde po liniích sporu mezi státem a církví, mezi dominantní kulturou formující národ a periferní kulturou menšin, mezi tradičními vlastníky půdy a průmyslovými podnikateli a nakonec mezi vlastníky výrobních prostředků a dělníky (Rokkan a Lipset 2000: 246). Práce vychází z historické zkušenosti a dvou revolucí (národní a industriální), které proběhly v Evropě. Na tyto práce navázal mimo jiné A. Ware, který oba koncepty rozpracoval (Ware 1996). Jistě je nutné zmínit rozsáhlou práci G. Sartoriho, který se zabýval jak politickými stranami, tak stranickými systémy (Sartori 2001; Sartori 2005). Dalším klíčovým autorem je O. Kirchheimer, který přichází s konceptem *catch-all* strany (Kirchheimer 1966). Cílem tohoto typu stran má být integrovat do politického života jednotlivce a skupiny, které zůstávaly mimo politiku. Mezi další autory, kteří přispěli k lepšímu pochopení politických stran, patří mimo jiné S. Wolinetz, který ve své práci nabídl zajímavou typologii politických stran podle toho, o co strany usilují (Wolinetz 2002). Podle jeho tvrzení lze strany rozdělit na tzv. *strany usilující o hlasy*, *strany usilující o politiky* a *strany usilující o úřady*. Tato typologie pak přináší zajímavý pohled na ty strany, jejichž hlavním cílem není vykonávat úřad, ale prosadit určité politiky bez ohledu na to, jestli tyto politiky jsou prosazeny z politického úřadu, který vykonávají ony samy nebo ze stejného úřadu, ale jinými politickými stranami. Mezi velmi vlivné studie o politických stranách konce 20. století patří práce R. Katze a P. Maira, kteří přichází s konceptem *kartelových stran* (Katz a Mair 1995, 1996, 2002, 2009). Jádrem jejich tezí je idea, že strany stále více prorůstají do státu, z kterého čerpají finance. Díky těmto financím a vzájemné kooperaci pak brání svoje pozice proti novým stranám, čímž vlastně nutí voliče volit právě tyto kartelové strany. Tento koncept kritizoval H. Kitschelt, který ve své práci dokázal, že strany nejsou schopny efektivně zamezit vzniku nových protestních stran. Stranickým elitám se také nedaří osamostatnit se od

straníků ani voličů, jejichž názory musí reflektovat (Kitschelt 2000).

Většina výše zmíněných klasiků studia politických stran přichází se svými koncepty na základě zkoumání západního modelu demokracie. Nyní se tedy podívejme na některé autory, kteří se zabývají latinskoamerickým prostorem. Ke konceptu kartelových stran se vrátil a na latinskoamerický případ ho aplikoval P. F. Ribeiro, který použil tento koncept na situaci v Brazílii (Ribeiro 2013). Ve své práci kriticky hodnotí koncept kartelových stran a přichází s konceptem *kartelizovaného systému*. Podle něj se v případě Brazílie nejedná o ideální typ kartelových stran, ale o systém jako celek, ve kterém existuje určitá míra kooperace mezi stranami, tato kooperace však nezaručuje udržení jejich pozic, jak to předpokládá původní teze kartelových stran. Velmi kvalitní publikaci o politické situaci v andském regionu předložili editoři K. Sample a D. Zovatto, kteří vedli kolektiv autorů, jenž se věnuje různým aspektům politiky právě ve zmíněném subregionu (jako příklad můžeme uvést mimo jiné analýzu financování politických stran, volební systém či výběr kandidátů) (Sample a Zovatto (eds.) 2005). Podnětem, který stál u samého vzniku této analýzy, je článek F. Freidenberga a S. Levitského (2007). Zabývá se přímo organizací politických stran v Latinské Americe a předkládá nástroje, kterými lze měřit míru institucionalizace a formálnosti institucionalizace těchto stran.

Prvním cíle této práce bude provést analýzu politických stran na lokální úrovni a představit jejich aktuální podobu. Na základě situace na lokální úrovni se pak autor pokusí vysvětlit podobu stran jako celku, protože organizace na nejnižší úrovni utváří celou organizaci stran. Výše uvedené nástroje měření budou aplikovány na příklady některých politických stran. Účelem tohoto měření je empiricky prověřit, do jaké míry jsou tvrzení o slabé institucionalizaci peruánských politických stran v dnešní době oprávněné (Roncagliolo 2009, Sánchez 2009, Tanaka 2005 atd). Hlavní přínos této práce spočívá v tom, že autor provedl terénní šetření mezi zmíněnými politickými stranami. Výhodou tohoto terénního výzkumu je přímý kontakt mezi výzkumníkem a politickými aktéry. Zjištěná data pak budou srovnána s daty, která strany oficiálně prezentují státním orgánům JNE a ONPE. Další výhodou tohoto terénního výzkumu je možnost odhalit neformální chování jednotlivých stranických aktérů uvnitř strany. To je první z otázek, na kterou se pokusí tato práce odpovědět.

Většina prací se totiž zabývá analýzou politických stran v Peru, aniž by došly k závěru, do jaké míry nebo jaká je úroveň institucionalizace těchto stran (např. Campos in Panfichi 2009, Sánchez 2009, Tanaka 2005, Vergara 2009). Důraz při zkoumání politických stran bude kladen na horizontální a vertikální provázanost politických stran v Peru. Jinými slovy řečeno, práce se bude zabývat zkoumáním otázky, jestli jednotlivé stranické buňky spolu kooperují, popřípadě jak. Zároveň bude věnována pozornost tomu, jestli jsou jednotlivé buňky reálně navázány na stranické centrum. Práce vychází z předpokladu, že politické strany v Peru jsou silně decentralizované a kooperace uvnitř stran směrem od celonárodního centra k nižším jednotkám (a naopak) je zanedbatelná. Zároveň jsou však tato jednotlivá lokální centra silně centralizovaná a počet velmi malá.

Tímto se dostáváme k jedné z hlavních výzev a problémů zkoumání peruánských politických stran. Touto výzvou je absolutní nutnost nést systémovou analýzu ve dvou rovinách: předně v rovině celonárodní a posléze v rovině substátní. Peruánský politický systém má totiž zcela jinou podobu na celonárodní úrovni a na jednotlivých úrovních substátních (regionálních, provinčních, obecních) (Batlle a Cyr 2014). Ani substátní úrovně nejsou v řadě případů propojené a politické organizace, které vyhrají volby na regionální úrovni, často nejsou úspěšné v jednotlivých provinčních a obecních volbách uvnitř daného regionu. Výsledek celostátních stran v substátních volbách je s ohledem na zbytek Jižní Ameriky jasně nejhorší. Ve většině zbylých států se totiž stranám, které jsou přítomny v kongresu, daří vyhrávat volby i na nižším stupni, což se ovšem v Peru neděje. Tato práce se bude snažit poukázat na to, že je to do určité míry dáno tím, že politické strany do značné míry rezignují na volby na jiných úrovních a zaměřují se pouze na jednu úroveň voleb.

Druhým a hlavním cílem této práce bude předložit alternativní a doplňkovou výzkumnou strategii, jejíž aplikace přispěje ke komplexnějšímu porozumění stranické reality v Peru. Touto strategií je detailní zkoumání jednotlivých peruánských politiků na lokální úrovni. Pokud totiž vnímáme politickou stranu jako soubor jednotlivých politiků, peruánská situace nás staví před situaci, kdy do každých voleb kandiduje jiná politická strana, protože kandidáti, kteří hájily dané

stranické barvy v předchozích volbách, se v následujících volbách často objevují na jiných kandidátních listinách. Strany tak fungují jako nálepka, která slouží pro participaci jednotlivých politiků na volebním klání. Jedná se o jakýsi soubor individuí, který se volby od voleb značně proměňuje a před každými volbami se snaží na základě charismatu jednotlivých kandidátů vybudovat ad hoc volební podporu. Míra a rychlost vzniku relativně úspěšných (a v ještě větší míře neúspěšných) politických projektů je až zarážející³. Běžným jevem je také „*prebēhlictví*“, kdy během funkčního období zvolený politik změni svou stranickou příslušnost. Ve spojení s vysokou voličskou volatilitou jsou tak strany postaveny před nezaviděnou situací. Na jednu stranu se nemůžou spolehnout na svoje voliče, protože žádné jádrové voliče de facto nemají, na druhou stranou si nemohou být jisty ani loajalitou svých členů. Jednotliví politici neustále provádějí analýzu přínosů a nákladů a na základě této analýzy formují svou loajalitu. Vzhledem k tomu tak jednotlivé stranické buňky dostávají podobu uzavřených, málopočetných skupin, které jsou akceschopnější, existují bez silnějších vazeb na ostatní stranické buňky a spoléhají ve volbách na charisma svých lídrů.

Akademické práce pojednávající o peruánských politických stranách se většinou omezují pouze na analýzu stranického systému a jeho vztahu k institucionálnímu nastavení (volební zákony, správně-územní rozdělení atd.) (Vergara 2009, Tuesta a Soldevilla 2008). Tyto práce však neukazují, jak toto institucionální nastavení přímo ovlivňuje chování politiků. Autor se pokusí prokázat, že v postfujimoristickém období potřebovaly strany získat nové voliče, protože tradiční vztahy mezi politickými stranami a voliči byly poškozeny jednak neschopností tradičních předfujimoristických stran vypořádat se s vážnými problémy 80. let (Sendero Luminoso, ekonomická krize), jednak antistranickou povahou samotného režimu A. Fujimoriho, který aktivně zasahoval proti politickým stranám a snažil se jejich organizaci rozrušit, protože představovaly ohrožení tohoto režimu. Díky efektivitě, s kterou se A. Fujimorimu podařilo vyřešit hlavní problémy Peru koncem 20. století a zároveň díky jeho strategii nebudovat stabilní politickou

3 Jako příklad můžeme uvést el Frente Amplio por la Justicia, Vida y Libertad. V červnu 2015 strana neměla ani určeno, jak bude nominovat své kandidáty pro nadcházející volby a v roce 2016 v těchto volbách její prezidentská kandidátka obsadila třetí místo.

organizaci, která by zajišťovala zprostředkování mezi ním a voliči, došlo mezi politickými stranami k přijetí této strategie, která poskytovala jednak výhodu v podobě větší kontroly strany samotnými vůdci a také tyto vůdce nenutila hledat a dělat kompromisy s ostatními společenskými aktéry. Jinými slovy řečeno, straničtí vůdci začali vnímat stranickou organizaci jako přítěž, která jim omezovala pole působnosti. K tomu přispělo i období 80. let, které je v Peru vnímáno jako *ztracená dekáda* a během kterého došlo k delegitimizaci politických stran vlivem jejich neschopnosti efektivně se vypořádat s výše zmíněnými problémy. V době po pádu *fujimorismu*, kdy strany měly začít budovat svou organizaci, vznikaly tak de facto „na zelené louce“. Díky této situaci bylo nejsnazším řešením aplikovat populistickou strategii přímého kontaktu mezi lídrem a voliči, který by zajistil potřebné hlasy během celostátních voleb. Díky tomu se podařilo první svobodné volby v 21. století vyhrát nové straně A. Toleda. Tato strategie pak byla přijata i ostatními politickými stranami.

Malý příklad jistě vnese do této teorie světlo: prezident v Peru nemůže být bezprostředně znovuzvolen do úřadu. O státních příspěvcích stranám na příští volební období rozhoduje vláda. Pokud tedy existují personifikované strany, které vznikly jako odpověď na změnu voličských preferencí v peruánské společnosti, prezident nevidí důvod, proč by měl ostatním ulehčit situaci a poskytnout ostatním stranám peníze z veřejných financí, když sám nemůže být znovuzvolen. Proto žádné peníze neposkytne a strany tak dále zůstávají bez veřejných prostředků.

Autorův přístup se opírá o text W. C. Müllera, F. Plassera a P. A. Ulrama (2004), který přichází s tezí neefektivity stranické organizace na základě analýzy rakouského stranického systému v době nástupu rakouských Svobodných (FPÖ). Autor této práce se pokusí použít jejich argument o tom, že v určitých situacích je pro strany (a především pro jejich vedoucí činitele) lepší dezorganizovat se (jinými slovy snížit vlastní institucionalizaci a centralizaci), protože jim to může poskytnout kompetitivní výhodu ve volbách. Díky omezení velikosti strany se strana stane pružnější v rozhodování a reagování na aktuální problémy. De facto tak můžeme mluvit o personalizaci strany, kdy je pro stranu důležitější její představitel (nebo představitelé) než její organizace. Tato strategie má samozřejmě i své stinné stránky

např. v podobě horších výsledků v jiných typech voleb, než na které strana soustřeďuje své nejznámější politiky. Oslabení vlastní institucionalizace pak zjednodušilo soutěžení jednotlivým stranám. Zároveň je tato strategie odpovědí na změny ve volebních preferencích samotných peruánských voličů. Autorova argumentace bude opřena o práci E. Laclau (2005) věnující se populismu, D. Madsena a P. G. Snowa (1991) zabývající se formováním charismatu a jeho vlivem na politiku.

Autor na základě studia tvrdí, že současná situace vychází z racionálního rozhodnutí politických elit, jejichž rozhodnutí formuje strukturu politických stran a tyto strany také vytváří. To je v rozporu s případnými tezemi o tom, že politické strany jsou produktem sociální struktury, jak například tvrdí S. Rokkan a S. M. Lipset (Rokkan a Lipset 1967). Formování stran tak nepřichází „zespodu“ ale „shora“. Tento typ strany totiž předpokládá určité voličské jádro, které je věrné „své“ straně. Oproti tomu vysoká volatilita peruánských voličů naznačuje, že strany nemohou počítat s jádrovými voliči a musí před každými volbami hledat nové voliče, proto je pro ně výhodnější vysoká míra adaptability, kterou zajišťuje právě nízká institucionalizace. Analýza jednotlivých politiků se zaměřuje na vztah volič – politik, jenž nahrazuje vztah volič – strana. Díky tomuto vztahu není potřeba silné organizace, protože volič volí jednotlivce, nikoli stranu. Autor předpokládá, že stranické elity na všech stupních se snaží o přímý kontakt s voliči místo toho, aby tento kontakt zprostředkovali straníci na nižší úrovni. Primární data získaná z rozhovorů s jednotlivými lokálními politiky odpovídají této hypotéze, protože ta se zaměřila právě na propojení mezi jednotlivými úrovněmi organizovanosti stran v Peru. Poslední a patrně nejdůležitější definice hypotézy je ta, že musí být ověřitelná. Předloženou hypotézu autor bude ověřovat daty, která mají vztah k míře institucionalizaci jednotlivých zkoumaných politických stran. Personifikovaná strana by totiž neměla být schopná představit větší množství kvalitních kandidátů v jednotlivých volebních úrovních.

Primárními zdroji pro tuto práci jsou především rozhovory s jednotlivými peruánskými politiky, které se uskutečnily v rozmezí od prosince 2014 do června 2015. Dalšími primárními zdroji jsou pak data, která politické strany poskytují

oficiálním orgánu peruánského státu (JNE, ONPE). Sekundárním zdrojem je odborná literatura. Samotná povaha primárních dat představuje dle samotného autora hlavní nedostatek práce. Vzhledem k časové a finanční náročnosti náhodného výběru dotazovaných, který by poskytl větší věrohodnost pro celkovou generalizaci zjištěných výsledků, bylo přistoupeno k cílenému výběru dotazovaných. Autor se zaměřil na místní radní v Limě, jmenovitě v distriktech Breña, Jesús María, Magdalena del Mar, Pueblo Libre a San Miguel. Další rozhovory pak probíhaly v centrálních kancelářích dostupných politických stran.

První nedostatek těchto dat je v tom, že jsou omezená pouze na hlavní město Limu. Jak již bylo zmíněno výše, rozdíl mezi celonárodní úrovní politiky a substátní (s jednotlivými jejími úrovněmi) je značný. Bohužel celková náročnost sběru tohoto typu dat neumožnila autorovi tato data získat. Při analýze fenoménu regionálních politických organizací tak autor vyjde ze sekundárních zdrojů, jako jsou akademické články jednotlivých autorů věnujících se jak politickým stranám obecně, tak peruánským stranám speciálně. Dalším nedostatkem je, že tyto vzorky jednotlivých politických stran opět nejsou vybrány náhodně. Mezi problémy, kterým byl autor nucen čelit při sběru primárních dat, patřily především neochota některých politiků poskytnout rozhovor či neochota úředníků na jednotlivých radnicích vůbec tento požadavek po rozhovoru politikům tlumočit. Dalším problémem byla nemožnost spojit se s politiky, protože některé oficiálně uváděné adresy neexistovaly nebo na nich dané strany nesídlily. Jinými slovy, autor byl nucen dělat rozhovory s těmi politiky, kteří k těmto rozhovorům byli ochotni přistoupit a které bylo možno kontaktovat. I přes tyto výše zmíněné nedostatky autor zastává názor, že jím prezentované závěry poskytují (do jisté míry) ucelený obraz o peruánských politických stranách, který pomůže k celkovému chápání peruánské politiky jako celku.

Praktická část této diplomové práce byla realizována v souladu s etickými zásadami tohoto typu sběru dat. Od všech dotazovaných byl získán informovaný souhlas, v němž dotazovaní souhlasí s provedením rozhovoru za účelem akademického výzkumu. Autor těchto řádků se v některých případech, kdy prvotní reakce respondenta na zahraniční původ tazatele byla odtažitá, zaštitil autoritou

Papežské Katolické Univerzity v Peru (PUCP) a jako důvod rozhovoru byla uvedena nutnost prezentovat výzkum pro blíže nespecifikovaný kurz na jmenované univerzitě. Přes tuto drobnou nepřesnost, které se autor vůči dotazovaným dopustil, nelze (alespoň podle autora práce) pochybovat o etičnosti celého terénního výzkumu. Od všech respondentů byl získán tzv. „*pasivní souhlas*“, který nevyžaduje písemný souhlas respondenta s použitím získaných informací, ale bere nevyjádření nesouhlasu jako projev souhlasu s užitím provedeného rozhovoru.

První část práce po tomto úvodu se bude věnovat teoretickým konceptům, z kterých autor při své práci vycházel. Zmíněn a detailně probrán bude koncept neopopulismu s důrazem na vytváření vazeb mezi charismatickým lídrem a voliči. Další část této kapitoly se zaměří na problém organizací v teoretické rovině a jejich schopnost dosahovat kolektivní akce. Následná kapitola se bude věnovat samotnému pojmu politická strana. Tato kapitola předloží některé koncepty, které se zabývají problémem definice politické strany. Dále bude představen zákonný rámec, který v Peru definuje charakter politických stran. V této kapitole bude poukázáno na nevhodnost tohoto zákona, který dává na substátní úrovni výhodu právě substátním politickým stranám, zatímco požadavky jím nastavené znesnadňují vznik celostátních politických stran. Následná kapitola krátce přiblíží financování politických stran obecně i s důrazem na Peru, protože i uvnitř politických stran platí, že „*peníze jsou až na prvním místě*“. Nosným tématem bude absence veřejného financování, které přispívá k tomu, že se politické strany dezorganizují a každá buňka stran tak hledá možnosti vlastního financování, protože zkoumané strany své buňky centrálně finančně nepodporují. Na základě této situace pak ani jednotlivé lokální organizace nemají potřebu spolupracovat s centrem, protože to jim není schopné poskytnout pobídky ke spolupráci. Díky tomu dochází k osamostatňování jednotlivých lokálních stranických buněk. Další kapitola bude věnována zkoumání zmíněných politických stran z pohledu měření institucionalizace, jak ho představili F. Freidenberg a S. Levitsky (2007). Nosnou částí této kapitoly bude představení samotného terénního výzkumu provedeného autorem. Poslední kapitola se bude věnovat analýze zjištěných dat a jejich vztahu k předloženým teoriím. Cílem bude dokázat, že straničtí vůdci se snaží na všech úrovních navázat přímý vztah s voliči a

snaží se tak osamostatnit od centrální organizace, která jim slouží pouze jako značka, díky které mohou kandidovat ve volbách. Jinými slovy řečeno, dochází k „*zneopopulističtění*“ každé jednotlivé lokální organizace, která funguje do značné míry jako nezávislá. Rozrušením tradičních politických stran během fujimorismu došlo po jeho pádu k nové situaci, kdy bylo potřeba politické strany nově zformovat a díky tomu bylo pro jednotlivé lídry nejuvhodnější budovat podporu nikoli strany jako celku, ale své vlastní osoby na základě charismatu. Tato strategie byla nutná vzhledem k absenci jádrových voličů, na jejichž hlasy by politické strany mohly spoléhat. Díky technologickým inovacím v oblasti komunikace nebylo pro strany nutné oslovovat voliče tradiční cestou budování organizace, ale pro úspěch ve volbách stačilo „být vidět“. Tato strategie však zabránila vytvoření si jádrových voličů, o které by se strana mohla případně opřít a na které by se dalo spoléhat. Vzhledem k institucionálním pravidlům peruánské politické arény se však politikům jeví politikům výhodnější formovat právě charismatickou přímou vazbu mezi voliči a lídry. Díky této přímé vazbě a neochotě stranických center poskytnou finanční zdroje, které by sice pomohly na jedné straně budovat jádrové voličstvo, ale zároveň by na druhé straně vedly k vzniku lokálních elit, které by mohly případně ohrozit pozice celostátních elit jednotlivých stran, došlo k tomu, že nové jádrové voličstvo nevzniklo. Nakonec budou výsledky práce shrnuty v závěru, po kterém bude následovat přehled zdrojů.

Práce není natolik ambiciózní, aby si vytkla za cíl komplexní analýzu, jejímuž ostřížímu zraku by neuniklo jediné zákoutí politické reality v Peru. Práce se naopak snaží naznačit možný jiný směr výzkumu, který by místo zaměření se na celkový obraz přenáší analýzu na mikroúroveň, která by přispěla k celkovému pochopení peruánských politických stran. Aby bylo možné plně pochopit peruánské politické strany, bylo nutno provést analýzu toho, jak voliči reagují na politické strany a jednotlivé politiky, protože, jak bylo již zmíněno, loajalita některých ke straně neznamena loajalitu k nabídnutému kandidátovi a naopak. Dále by bylo nutno provést konfrontaci a srovnání získaných výstupů s jinými případy, či přímou komparaci s jinými analytickými přístupy. Ani jedno tato práce nenabízí. Práce by naopak mohla posloužit jako jakýsi odrazový můstek pro případné další zkoumání

politických stran, které by se zaměřilo na zkoumání jednotlivých politiků, protože venkonceem jsou to politici, kdo utváří politiku.

2. Teoretický rámec práce

„Bez určité dávky populismu by nebyla politika. Vzpomínám si na známý slogan Saint-Simona, podle kterého by přechod ke společnosti bez politiky měl mít podobu „přechodu od vlády nad lidmi ke správě věcí.“ Ve společnosti, ve které se veškeré požadavky řeší administrativou a beze sporů, evidentně chybí politika.“

Ernesto Laclau (FLACSO, Quito 2012)

2.1 Populismus a neopopulismus

Politika v současné době čelí procesu personalizace po celém světě (Mair, Müller a Plasser 2004: 266). Výjimkou není ani Latinská Amerika se svou historickou zkušeností s caudillismem. Ruku v ruce s touto personalizací se dostává do popředí populismus a neopopulismus. Zatímco tradiční latinskoamerický populismus počítal s širokou a stabilní podporou budovanou na základech odborů či syndikátů (typickým příkladem je argentinský perónismus), neopopulismus staví na ad hoc budovaných aktuálních většinách, které jsou schopny se velmi rychle proměňovat a charismatičtí vůdci jsou tak schopni pružně reagovat na změnu nálad voličstva. Tato nízká institucionalizace a stálost podpory s sebou nese však nebezpečí toho, že tito lídři neodhadnou nálady voličstva a ve volbách se jim nepodaří zmíněnou většinu voličů získat. Pokud odmítnou používat autoritářské metody a dbají demokratických omezení, jejich pole působení je ještě omezenější.

Co to tedy (neo)populismus⁴ je a jak vzniká? *„Populismus je buď politický program nebo hnutí, které favorizuje obyčejného člověka obyčejně v protikladu k elitám. [...] Populismus je typicky kritický k politické reprezentaci a čemukoli, co zprostředkovává vztah mezi lidem a jejich lídrem či vládou.“* (Encyklopedie Britannica, heslo „Populism“, 13. 1. 2016). Potud krátká a jednoduchá definice populismu. Nyní se podívejme zblízka na samotného lídra, který volá po bezprostřednosti vztahu s masami. S charismatem nebo osobním kouzlem coby

4 I když existují rozdíly mezi neopopulismem a klasickým populismem (např. již uvedená podoba a struktura podpory), pro autora i smysl práce hlavní rys – charismatičtí vůdci, který se opírá o přímou a nezprostředkovanou podporu mas, zůstává.

zdrojem legitimacy pro politickou činnost přichází již M. Weber na počátku 20. století (detailněji k charismatu v práci M. Webera viz Rychterová 2006). Pokud je jedinec schopný přesvědčit voliče, že právě on je tím nejlepším na vyřešení jejich problémů na základě specifických osobních schopností, může na tomto přesvědčení budovat svou politickou podporu. Charisma jako takové může být definováno jako asymetrický vztah, ve kterém má lídr silný vliv na své podporovatele (následovníky), ale tito nemají téměř žádný vliv na lídra. Samotný lídr svůj vliv na podporovatele vykonává přímo a bez jakýchkoli formálních či neformálních zprostředkujících struktur (Madsen a Snow 1991: 5).

Důležitým faktorem, který ovlivňuje možný úspěch charismatického lídra, je situace krize. Tato krize nemusí být nutně reálnou krizí, stačí pocit krize mezi voliči. Tento pocit krize, ať už reálný nebo nikoli, může mít řadu podob. Jednou z možností je situace, kdy narůstá počet požadavků ze strany občanů a na tyto požadavky není systém schopný reagovat nebo je uspokojit. Díky tomu vzniká propast mezi občany a politický systémem (Laclau 2005: 98 – 99). Tuto myšlenku E. Laclau dále rozpracovává a zmiňuje, že pro zrod populismu je nezbytná a) vnitřní hranice uvnitř společnosti, která odděluje lid a politiku a b) řetězec neuspokojených požadavků, který funguje jako formující aspekt lidu (Laclau 2005: 99). Charismatický lídr se svým odkazováním na lid má tedy podle E. Laclaua tendenci objevovat se v momentě, kdy požadavky občanů nejsou uspokojovány.

Jiná možnost jak vnímat krizi vychází z práce psychologa A. Bandury (především pak Bandura 1977), která se zabývá schopností hodnotit „*efektivitu a schopnost jednotlivců vypořádat se s výzvami, které jim klade okolí*.“ (Madsen a Snow 1991: 10). Právě na závěru A. Bandury, že pokud jednotlivce hodnotí svou schopnost vypořádat se s výzvami efektivně, ale i přesto není schopen vlivem příliš obtížného okolí se prosadit, což vede jednotlivce k protestu proti společenskému prostředí nebo snaze opustit toto prostředí, postavili D. Madsen a P. Snow svou teorii o nástupu charismatických vůdců (Madsen a Snow 1991: 23 – 35). Jako možnost protestu vůči nepřátelskému prostředí se může vnímat volba tzv. „protestních stran“. Autoři dále rozpracovávají téma tím, že v procesu vnímání své vlastní efektivity může dojít ke změně vlivem silné negativní události např. rozpadem státu či vleklou

ekonomickou krizí. Obě tyto události mohou natolik změnit individuální situaci jednotlivců, že tito přestanou sebe sama vnímat jako efektivní. Toto hodnocení sebe sama jako neefektivního jednotlivce s sebou nese i pocit ohrožení, protože jednatel se cítí zranitelný. V tomto bodě pak nastává zvrat, pokud je jednatel schopný se identifikovat s některým politickým lídrem, jehož vedení je potřeba následovat. Identifikací s tímto lídrem dochází k obnovení pocitu bezpečí, protože lídr je hodnocen jedinci jako schopný se vypořádat s výzvami, které přináší okolí (Madsen a Snow 1991: 12, 14 – 15). Autoři poté na základě revize řady studií dochází k závěru, že jedinci čelící stresovému prostředí, které je spojeno s výše popsaným pocitem vlastního neúspěchu, vyhledávají skupiny, s nimiž by se mohli identifikovat, protože tato identifikace má za následek snižování stresu. Skupiny se silným vůdcem jsou dle názoru autorů efektivnější v tomto snižování stresu než skupiny bez takového vůdce. Tato identifikace je pak výhodná i pro lídra, protože takovíto podporovatelé mají tendenci vnímat lídra veskrze pozitivně navzdory jeho možným chybám či přehmatům (Madsen a Snow 1991: 20 – 22).

Častým argumentem je, že neopopulismus vyrůstá z hluboké krize (mezi jinými Weyland 2001), díky níž je neorganizovaným masám voličů nabídnuto na pohled jednoduché řešení, které je prezentováno charismatickým lídrem, jenž má za cíl vyřešit současné problémy. Nezbytností neopopulismus, jak už z názvu vyplývá, je nutnost odkazu na lid. Tento lid bývá často dáván do protikladu k politikům, vůči kterým je strategie neopopulismu používána. Jak zmiňuje M. Canovanová, jedním z primárních funkcí odkazů na lid je změna stávajícího politického uskupení a dosažení přeformování etablovaných formací směrem k novým (Canovan c.d.: 262, citace podle Dvořáková et al. 2013: 142). Odkazy na obtížně definovaný či uchopitelný lid, jako masu občanů, která nesouhlasí s aktuální politikou je běžnou strategií v demokraciích, která může posloužit v momentě, kdy dochází k vyprázdnění politických témat a je potřeba najít efektivní způsob jak mobilizovat voliče. Pro takovéto oslovení voličů není potřeba strany, která by fungovala jako oboustranný kanál, který by směrem od voličů k politice předával požadavky a opačnou cestou předkládal řešení či formuloval jiné problémy. Mobilizace tak nefunguje na základě sdílených idejí a postojů k problémům, ale na základě kritiky

současného stavu politiky, což je velmi elegantní a do značné míry přitažlivé řešení, protože na světě téměř neexistuje země, jejíž občané by byli spokojeni se stavem současné politické situace ve své zemi. Tato nespokojenost a názor, že politiku stejně jednotlivec sám o osobě není svou akcí schopen změnit⁵, má za následek oddělení politiky od společnosti, protože jednotlivci ztratí motivaci aktivně se podílet na politice vzhledem k negativnímu obrazu, který tato si uchovává. Tento negativní obraz politiky není ničím novým a je někdy prezentován jako „*krize legitimacy*“ (Habermas 1975).

Jak argumentuje ve svém článku A. Davis, ve vztahu mezi politikou a společností existuje řada filtrů, které brání širší společnosti ovlivňovat politiku (Davis 2015). Jedním ze zmíněných filtrů je i organizace politických stran. Čím menší je politická strana, tím větší má vliv její vedení a tím menší je pak možnost společnosti tuto stranu ovlivňovat (Davis 2015: 152 – 154). Pokud dáme tento předpoklad do spojitosti s nespokojeností s tímto systémem a „otevřeností“ stranického systému v Peru, je jasné, že dojde ke vzniku malých uzavřených politických organizací, které se zaměří na kritiku současných malých uzavřených stran, díky čemuž budou mít možnost oslovovat masy. Tato strategie počítá sice s uzavíráním se, na druhou stranu pokud přijmeme fakt, že peruánské politické organizace většinou cílí na jednu úroveň voleb, protože v ostatních úrovních jsou vytlačovány jinými typy (příklad celostátních politických stran, které nejsou schopné efektivně kandidovat v regionálních volbách a regionálních politických stran, které nejsou schopny se prosadit v provinčních volbách) nebo nastavený práh pro vstup do vyšší politické arény je natolik velký, že se organizacím nevyplatí investovat do jeho překonání (příklad provinčních politických organizací, které se nesnaží prosadit na regionální úrovni a regionálních organizací bez celostátních aspirací) neznamená, že tyto organizace nedávají možnost na uvedených nižších úrovních participovat jednotlivcům či uskupením, pokud tyto nemají požadavky na centrum. Jak z terénního výzkumu vyplynulo, centrum málokdy pomáhá jednotlivým lokálním buňkám, naopak se od nich snaží získat finance pro vlastní potřebu. Lokální buňky však nevykazují tendence těmto centrům zbůhdarma pomáhat, protože z toho samy

5 Opět individuální vnímání sebe sama jako neefektivního.

nic nemají. Pokud existuje na některé nižší úrovni poptávka po „soutěži v přijatých barvách strany“, tato strana na poptávku reaguje nabídkou, ovšem za předpokladu, že většina nákladů bude ležet na bedrech poptávajícího. Jinými slovy, strana neblokuje případnou kandidaturu v některých volbách ve svých barvách, ovšem pro tuto kandidaturu nic mimo své značky neposkytuje.

Neopopulismus není schopen vybudovat stabilní volební základnu (mezi jinými jmenujme Ellnera 2003 a Weylanda 2006). Na druhou stranu je nutné mít na paměti, že to není nutně záměr těchto hnutí. Na jedné straně určitě platí, že *„díky organizační rutině, která stabilizuje strany a do určité míry je tak činí nezávislé na volebním výsledku, mohou být ostatní organizační síly napnuty do komunikace s potencionálními voliči.“* (Müller et al. 2004: 145). Dobrá struktura tedy jinými slovy umožňuje straně oslovovat voliče, aniž by se třásla před případným neúspěchem ve volbách. V tomto bodě zasahuje míra institucionálních omezení, protože v některých stranických systémech je od stran vyžadováno podstatně lepší vystoupení na volební scéně než u jiných.

Jednou z hlavních nevýhod pevné stranické struktury, je na jedné straně nutnost reflektovat zájmy řady proudů uvnitř strany pro centrální vedení, na druhé straně nutnost budovat stranickou kariéru pro ambiciózní politiky (Müller et al. 2004: 154 – 155). Tato struktura se jeví jako nevýhodná pro ambiciózní a (mnohdy) úspěšné lokální politiky, kteří vnímají organizaci jako zkosnatělou, která jim brání v postupu a zároveň jim odčerpává peníze na chod svého centra. Dále je negativně vnímána i centrálními lidry, protože jim omezuje manévrovací prostor (Müller et al.: 155) a zároveň ohrožuje jejich pozici uvnitř strany, protože díky demokratickým mechanismům můžou v případných vnitrostranických volbách neuspět. Tato nespokojenost pak může vést níže postavené elity k zakládání vlastních lokálních nebo celostátních politických projektů, ve kterých si budou dělat věci „po svém“ a také to může vést centrální stranické elity k rozhodnutí „rozložit“ své vlastní strany.

Tradiční problém charismatického vůdcovství je v jeho nutnosti hledat nástroj, jak oslovit masy. Tento problém vedl v tradiční politice k potřebě budovat organizaci se zprostředkovateli, kteří by kanalizovali poselství odshora dolů. Toto zprostředkování však přímo ohrožuje typický aspekt neopopulismu –

nezprostředkovanost vztahu mezi lídrem a následovníkem. Samozřejmě tito zprostředkovatelé omezují samotnou moc centra a změnu vztahu volič – lídr do podoby volič – zprostředkovatel (Madsen a Snow 1991: 25 – 29). V tradiční podobě politiky tak charismatický lídr čelil paradoxu, protože pro oslovení mas potřeboval organizaci, která mu ale zároveň bránila v oslovování mas. Tento problém je ale v dnešní době do určité míry odstraněn nárůstem vlivu médií a v případě Peru cirkulací elit, kdy charismatický lídr zůstává, ale proměňují se jeho zprostředkovatelé (Zavaleta 2014). Podobný paradox je v tom, že neopopulista potřebuje krizi, aby se dostal k moci. Ze slibu vyřešit tuto krizi čerpá svoji legitimitu. Pokud je v jejím řešení neúspěšný, je odstraněn a nahrazen jiným. Pokud je úspěšný, přestane mít jeho existence smysl (Weyland 2006: 19). Jak dokazují J. Aragón Trelles a J. L. Incio (2014), na substátní úrovni se sice o znovuzvolení politici ucházejí, avšak většinou neúspěšně.

V dnešní době, která je charakterizována explozí informačních technologií, se otvírá nečekaný prostor pro oslovování případných voličů netradičními způsoby volební kampaně. To ovšem neznamená, že tradiční způsoby (např. „*door to door*“) kampaně vymizely. Ruku v ruce s nárůstem neopopulismu jde nárůst vlivu médií, která pomáhají formovat názor mas a předávat posláni charismatickým lídrům bez zprostředkování. Podle některých autorů není možné porozumět vlně neopopulismu „*bez analýzy současných mediálních politik*.“ (Waisbord 2003: 201). „*Pokud neopopulistický kandidát soutěží ve volbách bez podpory či vazeb na existující politické strany nebo podobné instituce jako například odbory či obchodní asociace [jinými slovy jedná se o outsidera, pozn. autora] televize může posloužit jako mimořádně efektivní nástroj pro ovlivnění veřejného mínění a změnu volebních preferencí.* (Boas 2005: 30)⁶. Výhodou médií pro neopopulisty je jednosměrnost, jakou fungují coby informační kanál. Potencionální volič nemá skrze televizi možnost ovlivnit politiku, zatímco politika ovlivňuje jeho.

Průnik televize do domácností je pak některými autory dáván do přímé

6 Dodejme jen, že tato práce nepodporuje explicitně tezi o pozitivním vlivu médií (v tomto případě televize) na zvolení neopopulisty do úřadu. Jak však autor sám připouští, jeho závěry jsou „*předběžné*“, protože jeho metodologie není zcela bez chyb a pro definitivní by byla potřeba udělat panelovou studii (Boas 2005: 46).

souvislosti s poklesem stranicství. Vliv zpravodajství, které se velmi často vymezuje vůči politice, kterou kritizuje za různé přehmaty a podobně, má vliv na budování a podporu negativního obrazu politiky (Peréz-Liñán, 2002: 573). Negativní vliv médií na politiku má tedy dva směry: a) umožňuje proniknout do politiky outsiderů bez podpory politické strany, kteří mají díky médiím možnost ovlivnit velmi výrazně veřejné mínění a vybudovat tak svůj obraz schopného politika a charismatického vůdce a b) budují negativní obraz politiky, čímž se přičiňují o přetrhání tradičních vazeb mezi stranami a voliči. S tímto negativním obrazem politiky je spojen i pocit frustrace z politiky, který se pak podle výše uvedení psychologické teorie může přetavit do poptávky po silném charismatickém lídrovi. Média tak svým způsobem přispívají ke koloběhu neopoplismu, protože: „*Televize bude pravděpodobně podporovat u veřejnosti identifikaci se stranami, které budou politiky vnímány jako reklamní značky (vhodné pro TV reklamy) spíše než silné politické organizace.*“ (Peréz-Liñán 2002: 585).

Častým argumentem ohledně neopopulismu je jeho snaha obcházet zavedené politické síly (Weyland 2001 a Boas 2005: 30). Problém nastává v momentě, kdy se nedá o zavedených politických silách mluvit. Strany jsou totiž schopny reagovat na podněty z okolí. Socio-ekonomické změny, nižší identifikace voličů se stranami, změna hodnot a odklon⁷ od stran jsou faktory, na které jsou politické strany schopné reagovat a na které hlavně musí reagovat (Mair et al., 2004: 2 – 6). V důsledku těchto změn dochází podle autorů u stran k „*opuštění historických volebních ghet*“ (Mair et al. 2004: 3), technokratizaci, decentralizaci a zároveň centralizaci (Mair et al. 2004: 11) a ztrátě schopnosti stran určovat politiky (Mair et al. 2004: 7). Strany se díky „*opuštění volebních ghet*“ starají mnohem více o názory voličů, než o názory straníků. Z tohoto důvodu dochází k situaci, kdy a) nejsou straníci natolik důležití a zároveň b) není tolik straníků⁸. Jako možnou odpověď, kterou autoři považují za převládající reakci, je přerod stran do více centralizovaných, personalizovaných a profesionalizovaných volebních vehiklů (Mair et al. 2004: 265). Tato definice je téměř totožná s definicí neopopulistických politických organizací.

7 V anglickém originále „*dealignment*“.

8 U těchto dvou faktorů je problém rozlišit příčinu a důsledek.

2. 2 Teorie kolektivní akce

Peruánské politické strany jsou velmi slabě organizovány a institucionalizovány. Otázkou však zůstává, proč tomu tak je. Přístup „za vším hledej institucionální nastavení“, jak to do značné míry dělá řada autorů (mezi jinými např. Tanaka 2005 či Vergara 2009), má jisté opodstatnění, ale dle názoru autora této práce dost často opomíjí jeden podstatný aspekt politiky – samotné politiky. Samotná politika je tvořena lidmi, kteří reagují na požadavky a impulzy od voličů. Jaký je cíl politiků? Politické strany (a potažmo samotné politiky, protože co jiného je politická strana než soubor politiků?) je možné rozdělit podle na strany usilující o prosazení politik, zisk úřadů a udržení úřadů (Wolinetz, 2002: 150–153). Zisk a výkon moci je leitmotivem při definici politických stran u vícero autorů (mezi jinými jmenujme pouze dva klasiky G. Sartoriho (2005) a A. Panebianca (1988)). Vzhledem k tomu, že politické strany stále zůstávají převládajícím nástrojem k právě zmíněnému uchopení a vykonávání moci⁹, není od věci předpokládat, že tyto organizace se přizpůsobí cílům. Na druhou stranu se jistě přizpůsobují i vnějším okolnostem a podnětům. Pokud připustíme, že lidé (včetně politiků) reagují racionálně a snaží se maximalizovat svůj zisk či prospěch, musí zcela logicky stejně reagovat i organizace jako jsou politické strany. Již M. Olson ve své teorii kolektivní akce zmiňuje, že: „jeden účel, který charakterizuje většinu organizací [...] je podpora zájmů jejich členů.“ (Olson 1971: 5) Hned však dodává, že cílem některých organizací pak může být pouze podpora zájmů, nikoli jejich členů, ale jejich vůdčích osobností, na což ovšem navazuje poznámkou, že takové organizace nemívají dlouhého trvání (Olson 1971: 5 – 6). Olsonův argument dále pokračuje zmínkou, že individuální cíl se nejlépe prosadí individuální akcí (Olson 1971: 7). Na druhou stranu peruánské zákony neumožňují kandidovat nezávislému jedinci, případný kandidát může kandidovat jako nezávislý na kandidátní listině některé ze stran či hnutí. Protože peruánské politické strany jsou organizace, můžeme tento Olsonův smysl organizace vztáhnout i na ně a říci, že peruánské politické strany musí podporovat zájmy svých členů, aby se staly dlouhodobými organizacemi. Otázkou zůstává, jestli musí nutně

9 Mezi jinými nástroji můžeme uvést např. armádu.

existovat společný zájem těchto jednotlivců.

Asi nejzajímavější myšlenkou je teze, že pokud je statek větší než náklady na akci jednotlivce uvnitř skupiny, kterým dotyčný jednatel získá daný statek, je pravděpodobné, že tato akce proběhne (Olson 1971: 22–25). Jinými slovy, pokud jednatel chápe svoji jednostrannou akci jako tak výhodnou, že i přes to, že ostatní se na akci nepodílejí, ale podílejí se na statku získaném touto akcí, a daný jednatel i tak získá dostatečně velký statek, sám tuto akci učiní. Z tohoto pohledu lze říci, že v rámci malých organizací dochází spíše k jednostranné akci, která má náklady pouze na straně jednotlivce, ale zisky na straně kolektivu, než ve větších organizacích. Z toho logicky vyplývá, že k akci jsou náchylnější menší kolektivy, „*Ve zkratce, čím větší je skupina, tím méně bude podporovat společný zájem.*“ (Olson 1971: 36)¹⁰ Čím větší organizace, tím větší dělení statku, tudíž jednatel za stejné náklady získá víc v menší skupině, kde se dělí statek méně, než ve větší.

Hlavním problémem aplikace této teorie je fakt, že Olson pracuje s pojmem „*kolektivní statek*“¹¹, který předpokládá, že není možné nikoho ve skupině ze zisku tohoto statku vyloučit. Aplikace na politickou stranu je v tomto bodě problematická. V momentě, kdy předpokládáme jako kolektivní statek politickou funkci, dostáváme se do situace, kdy je možné z tohoto kolektivního statku některé členy strany vyloučit jednoduše tak, že jim nebude umožněno ostatními se do této pozice dostat. Pokud však budeme předpokládat jako kolektivní statek např. možnost identifikace se se skupinou, pak získáváme kolektivní statek v čisté podobě. Jak bylo zmíněno výše, za situace která je náchylná k vzniku charismatických lídrů, je potřeba s tímto statkem počítat. Stranu tedy musíme de facto rozdělit na dvě skupiny: a) skupina pro níž je kolektivní statek možnost identifikace a b) skupina pro níž je kolektivní statek výkon politické moci, tedy řadové straníky v prvním případě a elity v druhém případě. Protože peruánské strany neposkytují řadovým straníkům jako jednotlivcům individuální pobídky pro participaci, je jejich schopnost budovat stabilní organizaci omezená. Na druhou stranu vzhledem k tendencím fungovat pouze jako volební

10 Tato myšlenka je pak autorem dále rozpracována v samotné kapitole (Olson 1971: 53 – 65). Autor této práce je toho názoru, že v takto zkrácené verzi je teorie představena dostatečně. Případné zájemce pak odkazuje na výše uvedenou kapitolu.

11 V anglickém originále „*collective goods*“

vehikly, nemají ani samotné strany důvod poskytovat tyto pobídky.

Jak tedy z předložených teorií vyplývá, práce se bude snažit získaná data vysvětlit z pohledu teorie kolektivní akce, která předkládá tezi, že menší organizace mají větší potenciál ke společné akci, než velké organizace. Pro peruánské politické strany je tedy výhodnější vytvářet malá, ale dobře ovladatelná „*centra moci*“ s velkým akčním potenciálem, než široké struktury, které jsou sice schopny úspěšné penetrace do společnosti, ale jejich budování je příliš nákladné a vzhledem k institucionálnímu nastavení ne nezbytné. Zároveň nejsou tyto velké skupiny tak akceschopné jako menší organizace. Politické organizace cílí v Peru většinou na jednu úroveň voleb, protože většinou mají šanci na úspěch pouze na jedné úrovni. Díky tomu nedává organizacím smysl expandovat do jiných volebních úrovní, protože jejich případný zisk nepokryje jejich náklady. To ale nebrání politickým stranám či hnutím nabízet případným zájemcům své jméno jako značku, pod kterou budou kandidovat.

Na tuto teorii, která zkoumá poměr nákladů a zisků, navazuje dříve předestřená teorie zaobírající se volebním chováním občanů, která vychází z psychologie. Pokud jsou voliči vystaveni stresu a zároveň mají pocit, že jejich požadavky nejsou aktuálními politickými subjekty řešeny, hledají alternativní aktéry, kteří nejsou s těmito subjekty spojeni. Tím dochází k rozrušení klasického vztahu volič – strana, který může být (ne nutně, ale v případě Peru zcela určitě) nahrazen vztahem volič – lídr, protože voliči preferují v případě pocitu krize či ohrožení takové politické subjekty, které mají ve svém čele silného charismatického lídra.

Na základě spojení těchto dvou teorií se autor pokusí vysvětlit slabou institucionalizaci peruánských politických stran nikoli jako nevýhodu, ale výhodu. Ne však výhodu pro politickou stabilitu či fungování státu, ale jako výhodu pro lídry politických stran, která jim umožňuje z jejich pohledu efektivní participaci ve volebních kláních. Protože na jedné straně zůstává centrální charismatický lídr, který je tak schopen vztahovat na sebe identifikaci voličů a volební hlasy, na druhou stranu mají lokální organizace (opět koncentrované okolo jiného charismatického lídra) dostatečně velké pole působnosti neomezené centrem. Tato volnost dává případným kandidátům možnost před volbami zjistit, s jakou nálepkou budou mít největší šanci

na úspěch, k této straně se připojit, zainvestovat do své kampaně a nechat se zvolit. Pokud se zdá, že existující značky nenabízejí dostatečné šance pro politiky s lokálními ambicemi, není nic snazšího než si založit vlastní politický projekt s lokálním dosahem, který podle zákona stejně po volbách zaniká a nechat se zvolit za něj. „*Všichni naši lidé jsou byznysmeni. Jejich loajalita se od toho odvíjí.*“ (M. Corleone, převzato ze Zavaleta 2014: 61).

3. Politické strany v Peru?

„Struktura naší strany v San Miguel? Jako myslíš PPS? Kamaráde, ta nemá žádnou strukturu, PPS v San Miguel je akorát nynější starosta a tím to končí.“

Zastupitel za PPS v městské části San Miguel (rozhovor s autorem 14. 6. 2015)

3. 1 Teoretické vymezení konceptu „politické strany“

Pokud se chceme zabývat politickými stranami v Peru, musíme si nejdřív nadefinovat, co to vlastně politická strana je. Běžně používaný názor že mimoevropské strany jsou natolik odlišné, že překlopení typologie či konceptů, které vznikly na základě studia evropských politických stran do mimoevropského rámce není úplně šťastné řešení (např. Fiala 2012: 5 – 6). Dle autora této práce se při použití některých konceptů nejedná o přehnaný europocentrismus či nepochopení lokálních realit a specifik. Už jenom samotný problém europocentrismu či „*euro-americký přístup*“ (Fiala 2012: 6) je velmi problematický. Existují nějaké společné rysy či styčné plochy mezi britskou Labour party a stranami v Bosně a Hercegovině či Moldavsku? Z pohledu této práce je tedy samotná koncepce europocentrismu jako nějaké myšlené entity ne zcela vhodným konceptem.

Autor této práce kriticky vnímá neustálé hledání a vymyšlení nových typologií a konceptů, jejichž cílem mnohdy bývá pouze poukázat na specifčnost dané oblasti (či mnohdy pouze země) nebo vymezení se jednotlivých autorů vůči autorům předcházejícím. Tento přístup s přicházením s novými termíny či koncepcemi je na jedné straně jistě chvályhodný, neboť ani politická věda nemůže zůstat přešlapovat na místě, na druhé straně je velmi problematický, protože komplikuje odbornou terminologii řadou konceptů, které mnohdy nemají širší uplatnění a jejich hodnota coby generalizujícího termínu je značně omezená. Tím může dojít k zatemnění podstaty některých fenoménů.

Na tomto místě je zcela nezbytné zmínit, že výše uvedená kritika má samozřejmě i některé trhliny. Jako ideální kritiku lze uvést článek G. Sartoriho (1991). Původem italský politolog si v tomto článku všímá právě složitosti odborné

terminologie v oblasti politické vědy a její limity při komparativním studiu politiky. Ve svém článku velmi trefně kritizuje nevhodné používání odborných termínů a k objasnění svého postoje používá termín „*kočkopes*“ (Sartori 1991: 247). Vznik kočkopsů má podle čtyři možné formy: a) provinčnost (studium jednotlivých případů ve vědeckém vakuu bez použití obecných rámců či bez komparace se stejnými fenomény v jiném prostředí), b) špatnou klasifikaci (vytvoření odborného termínu pro skupinu velmi odlišných případů), c) přehnané stupňování (využívání dichotomních konceptů místo vhodnějších kontinuálních) a d) natahování konceptů (užití určité definice v tak širokém měřítku, že ta pak ztrácí vypovídající hodnotu) (Sartori 1991: 247 – 249).

K čemu byl tento krátký nástin možných pastí užití nevhodné terminologie? Odpověď na tuto otázku není nikterak komplikovaná – pokud totiž používáme termín *politická strana*, musíme vědět, co tím myslíme. Zároveň se pak v používání tohoto termínu musíme vyhnout výše zmíněným problémům. Samotný G. Sartori (2005) nám ve svém stěžejním díle o politických stranách a systémech předkládá jednoduchou definici politické strany: „*Strany jsou tou ústřední mezilehlou a zprostředkující strukturou mezi společností a vládou.*“ (Sartori 2005: 7). Dále načrtává dělící linii mezi stranami na jedné straně a frakcemi na druhé: „*Strany nejsou frakce, tj. pokud se strana neliší od frakce, není to strana (ale frakce). Vnímání tohoto rozdílu se stále udržuje ve většině jazyků, a jistě v běžném používání. Strany bývají často kritizovány, ale nejsou (v originálu kurzívou, pozn. autora) zlem podle definice. Frakce je vždy, alespoň v běžné řeči, špatným jménem, a frakce jsou (v originálu kurzívou, pozn. autora) zlem. Strany – říká se často – jsou nutností. Frakce nutností nejsou, pouze existují*“ (Sartori 2005: 43 – 44).

Na jedné straně tedy máme politickou stranu, která představuje u G. Sartoriho kanál, který zprostředkovává kontakt mezi společností a vládou a jsou především nástrojem reprezentace (Sartori 2005: 46)¹², na druhé straně operuje s termínem frakce, které „*nejsou ničím jiným než vyjádřením osobních* (v originálu kurzívou,

12 Uvedme dále, že G. Sartori ještě dává důraz na schopnost strany přednést požadavky na politiku a tyto požadavky podpořit tlakem. Dále také do určité míry fungují podle G. Sartoriho jako tvůrci veřejného mínění. Jedná se tedy o oboustranný kanál, kterým jednak společnost ovlivňuje politiku a zároveň je sama politikou ovlivňována (Sartori 2005: 47 - 48).

pozn. autora) *konfliktů, chováním beroucí zřetel jen na vlastní já a pohrdání veřejností.*“ (Sartori. 2005: 44). Z pohledu autora této práce však čeština přísné rozdělení mezi pojmy frakce a strana nezachovává¹³. Zároveň má tato jednoduchá definice některé slabiny. Co když existuje taková politická organizace, která nefunguje jako kanál mezi společnostmi, ale zároveň nesplňuje ani definice frakce? Jako příklad uveďme studia O. Sáncheze (2008) o politických stranách v Guatemale. Ten ve svém textu velmi kriticky analyzuje schopnost guatemalských stran kanalizovat požadavky voličů a tyto požadavky politizovat (Sánchez 2008: 132). Jinými slovy řečeno, strany v Guatemale nezajímá, co si myslí voliči. Ze Sartoriho pohledu by se spíše než o strany jednalo o frakce, které *„označují konkrétní skupinu, zatímco „strana“ je daleko více jen analytickým rozdělením (v originále kurzívou, pozn. autora), mentální konstrukcí, než nějakou konkrétní entitou.*“ (Sartori 2005: 19). Aby vyřešil tento problém, přichází G. Sartori s definicí politické strany, která je vhodná i pro tuto práci. *„Strana je jakákoli politická skupina identifikovaná pomocí oficiálního názvu, která se představuje ve volbách a je schopna umístit své kandidáty prostřednictvím voleb (ať už svobodných nebo ne) do veřejných úřadů.*“ (Sartori 2005: 72). Jistě si zaslouží pozornost jeho požadavek po schopnosti *„umístit své kandidáty do veřejných služeb“*. Sám autor to obhajuje nutností vyloučit takové strany, které jsou pouhou *„jmenovkou“* (Sartori 2005: 73). Argument autor podporuje zjednodušením, protože kdybychom měli počítat i jmenovky, dostali bychom se k velmi vysokému počtu stran v jednotlivých systémech (Sartori 2005: 410). Tato práce nemá problém s tím, že by se strany, které nejsou schopny umístit své kandidáty do volených míst, neměly počítat, problém však má s tím, že G. Sartori zcela záměrně vylučuje tzv. *„jmenovky“*. Právě jak ukazuje již citovaný O. Sánchez, guatemalské strany jsou zcela pod kontrolou svých lídrů nebo zakladatelů a bez těchto silných osobností nejsou schopny prosazovat své kandidáty do volených míst (Sánchez 2008: 138). Jak dále pokračuje v jiném článku, podobný scénář je vlastní i samotnému Peru (Sánchez 2009: 34 - 36), které je předmětem studia této práce.

Pokud tedy přijmeme definici G. Sartoriho, vyloučíme de facto předmět

13 Viz Slovník cizích slov ABZ, heslo *Frakce* (2. 1. 2016). Dodejme jen, že např. frakce v Evropském parlamentu nevyvolávají v Čechách neblahé konotace ani neasociují G. Sartorim zmíněné zlo.

našeho zkoumání z definice politické strany. To by vzhledem k výše uvedené kritice zavádění nových termínů do vědy obecně a politické vědy zvláště bylo velmi nešťastné a od autora této práce pokrytecké. Pokud si však uvědomíme, že citovaná práce G. Sartoriho je poprvé vydána v 70. letech minulého století, kdy o současné podobě stran a stranických systémů v Latinské Americe neměl nikdo ani potuchy, lze prominout tuto její nedostatečnost. Avšak je zcela nezbytné mít určitou definici pojmu politická strana. Proto tato práce bude operovat s termínem politická strana tak, jak ho uvádí Encyklopedie Britannica: „*Politická strana, skupina jednotlivců organizovaná za účelem získání a vykonávání politické moci*“ (Encyklopedie Britannica, 4. 1. 2013)¹⁴. Tím se vyhneme vyloučení „*jmenovek*“ coby politických stran, které, jak tato práce dále zmíní, jsou hojně v Peru zastoupeny. Zároveň se tato definice příliš nevzdaluje definici G. Sartoriho.

Pro zajímavost si jenom ve zkratce představme ještě jednu definici politické strany, a sice tu, s kterou pracují LaPalombara a Weiner (1966). Tato definice je na jednu stranu velmi elegantní a pokrývá de facto veškeré aspekty termínu, jak si ho běžně představujeme. Projevuje se v ní však právě zkušenost s institucionalizovanými politickými stranami. Jejich definice předkládá následující 4 body: „*1. trvalá organizace, tj. organizace, která pravděpodobně přežije svého zakladatele; 2. dobře zařízená a zjevně trvalá místní organizace, udržující pravidelné a rozmanité vztahy v celostátním měřítku; 3. rozhodná vůle celostátních a místních vůdců organizace dosáhnout a vykonávat moc, ať už sami nebo s jinými, a nikoli pouze moc ovlivňovat; 4. snaha vyhledávat lidovou podporu ve volbách nebo jiným způsobem*“ (převzato z Novák et al. 2011: 550). Jenom krátké zastavení u prvních dvou bodů, které jsou důležité pro smysl této práce. Schopnost peruánských politických stran přežít svého zakladatele je těžko zkoumatelná. Ze čtyř tradičních stran, jejichž historie byla natolik dlouhá, že měly potřebu hledat náhradu za své zakladatele, se IU rozpadla, APRA prošla sice generační výměnou, ale vedení A. Garcíi Peréze je staršími straníky, kteří cítí silnou sentimentální vazbu k V. Haya de la Torre, vnímáno problematicky, AP se po generační výměně a pádu fujimorismu stala marginální stranou a tak snad jediná PPC vykazuje i po proběhnuté generační

¹⁴ Uvedme dále, že stejnou definici používá např. K. von Beyme (von Beyme 1985: 73).

výměně kontinuitu. Jak bude předloženo v kapitole věnující se terénnímu výzkumu, přítomnost druhého definičního znaku u peruánských politických stran v dnešní podobě je zcela nemyslitelné.

3. 2 Zákonná norma peruánských stran

Když jsme se nyní v rychlosti vypořádali s problémem definice politické strany z pohledu politické vědy, bylo by jistě záhodno podívat se na tento problém taky z právního hlediska samotného Peru. Politické strany jsou v právním řádu Peru ošetřeny především Zákonem o politických stranách: *„Politické strany jsou sdružení občanů, kteří formují [politické strany] coby právnické osoby na základě soukromého práva, jejichž cílem je účastnit se právními prostředky demokraticky veřejných záležitostí v rámci tohoto zákona a Ústavy republiky. Označení „strana“ je vyhrazeno pouze pro registrované uskupení v rámci Registru politických organizací. Není-li jiného zákonného ustanovení, pouze tyto požívají výsady a práva v tomto zákoně.“* (Zákon č. 28094 (2003): paragraf 1).

Peruánský zákon však mimo politických stran pracuje ještě s tzv. „Hnutími a politickými organizacemi s lokálním dosahem“¹⁵. Tato politická uskupení budou pro tuto práci minimálně stejně důležitá jako samotné politické strany¹⁶. Zákon tato uskupení definuje následovně: *„Jako hnutí se chápou ty organizace s regionálním nebo departmentním dosahem a jako lokální politické organizace ty s provinčním nebo distriktním dosahem. Hnutí mohou kandidovat v regionálních a obecních volbách. Politické organizace mohou kandidovat v obecních volbách.“* (Zákon č. 28094 (2003): Paragraf: 17).

15 V originále *„Movimientos y Organizaciones Políticas de alcance local“*.

16 I když jsme si výše uvedli, že politické strany jsou veškeré organizace *„usilující o zisk a vykonávání politické moci“*, bude jistě vhodné v rámci přehlednosti tyto dvě skupiny odlišit. Pro zbytek práce bude proto autor pracovat s termínem „lokální politické strany“ a to i přes to, že tento termín není ideálním překladem španělského originálu. Tyto lokální politické strany zahrnují veškeré politické organizace, které dle zákona č. 28094 nemohou kandidovat v celonárodních volbách v Peru.

Tabulka č. 1: Rozdělení politických organizací v Peru

		Typ politické organizace		
		Politická strana	Hnutí	Organizace s lokálním dosahem
Úroveň voleb	Celonárodní	Ano	Ne	Ne
	Regionální	Ano	Ano	Ne
	Obecní	Ano	Ano	Ano

Zdroj: Zákon č. 28094, zpracováno autorem

Toto rozdělení je zcela klíčové z jednoho prostého důvodu: jednotlivé typy politických organizací v Peru musí splnit rozdílné požadavky, které zcela logicky klesají v závislosti na poli působnosti jednotlivých politických uskupení. Na tomto místě jistě stojí za zmínku organizace peruánského státu, kterou kopírují jednotlivé volby. Nejvyšší úroveň je celý stát, který se skládá z regionů. Tyto regiony se dále skládají z provincií a tyto provincie se skládají z obcí a některé obce se ještě navíc skládají z distriktů¹⁷.

3. 2. 1 Politická strana

Aby se mohla jakákoli politická organizace v Peru nazývat politickou stranou („*partido político*“), musí splnit následující požadavky. Asi nejdůležitější podmínkou je předložení podpisů voličů, kteří souhlasí se vznikem strany. Těchto podpisů nesmí být méně než 4 % z celkového počtu voličů, kteří volili v předcházejících volbách¹⁸ (Zákon č. 30414 (2016): paragraf 5). Takový požadavek je pro politické organizace v Peru velmi obtížné splnit, pokud bychom věřili, že se tak děje přesně v dících

¹⁷ Užívané termíny na nejnižších dvou úrovních jsou „*municipios provinciales*“ a „*municipios distritales*“. Proto jsou v předcházející tabulce tyto dvě úrovně spojené do jedné kategorie tzv. „*obecních voleb*“.

¹⁸ Jen pro představu, ONPE (Oficina Nacional de Procesos Electorales – Národní volební úřad) uvádí, že v posledních prezidentských volbách v roce 2011 volilo celkem 16 699 734 voličů (ONPE, 16. 1. 2016). Z toho plyne, že politická strana musí předložit 667 991 podpisů pro úspěšnou registraci.

zákona a nedochází k falšování podpisů. Ale skutečně k tomuto falšování nedochází? F. Tuesta Soldevilla, přední peruánský odborník na politické strany a bývalý ředitel ONPE, se velmi kriticky vyjadřuje k tomuto problému. Jak píše ve svém příspěvku „*mnoho předložených podpisů je platných ale nikoli pravých.*“ (Tuesta Soldevilla 2012: nečíslováno). Dále zmíněný autor pokračuje kritikou celého procesu ověřování podpisů: „[...] *je nutné provést grafologická zkouška. Ta se provádí porovnáním s podpisem, který má ve svém registru RENIEC.*“ (Tuesta Soldevilla 2012: nečíslováno). Podpis tak může být jednoduše falšován, a jak pokračuje F. Tuesta Soldevilla „*nikdo za tento [případný, pozn. autora] delikt není potrestán.*“ (Tuesta Soldevilla 2012: nečíslováno). Takže tu máme na jedné straně vcelku náročný požadavek na jednotlivé politické organizace, jehož naplňování ale není možné úspěšně kontrolovat.

Dále musí strana představit lokální buňky strany o minimálně padesáti členech minimálně v jedné třetině všech provincií, které budou rozděleny mezi minimálně dvě třetiny regionů (Zákon č. 28084 2003: paragraf 8). Peru se skládá z 26 regionů, které se skládají celkem ze 196 provincií. Jednoduchým spočítáním nám tedy vyjde, že politická strana v Peru musí mít minimálně 3250 členů¹⁹. Požadavek po prezentování penetrace strany do společnosti na základě nutnosti představit lokální buňky podle regionů nedává moc smysl z toho prostého důvodu, že peruánské regiony nejsou dost dobře souměřitelné. Abychom poukázali na značné rozdíly, představme si nyní nejmenší, největší a nejzalidněnější region. Největším peruánským regionem je Loreto, který pokrývá značnou část peruánské Amazonie. Jeho velikost je téměř 369 tisíc km² a podle Statistického úřadu v něm žilo při posledním sčítání obyvatel v roce 2007 něco málo přes 891 tisíc obyvatel. Naproti tomu nejmenší peruánský region je Tumbes s cca 4 tisíci km² a cca 200 tisíci obyvatel. Nejvíce zalidněným regionem je pak Lima, která má na svých 2 672 km² více jak 9 miliónů obyvatel (INEI 2016). Z tohoto krátkého přehledu jasně vyplývá, že nutnost dokládat penetraci státu stranou na základě počtu buněk podle regionu není šťastná, protože samotné regiony jsou nepoměřitelné mezi sebou navzájem.

19 K tomuto číslu jenom poznámka F. Tuesty Soldevilly „[...] *žádná strana nemá 1 500 členů.*“ (Tuesta Soldevilla 1999: nečíslováno). Tímto však nechce autor této práce říci, že žádná strana v Peru nemůže mít požadovaných 3250 členů.

3. 2. 2 Lokální politická strana

Hnutí ve smyslu Zákona č. 30414 je taková politická organizace, která může vysílat své kandidáty do regionálních a obecních voleb. Opět je potřeba, aby hnutí předložilo pro své zapsání do Registru politických organizací listiny s podpisy občanů daného regionu, jejichž počet překročí 5 % ze všech občanů, kteří volili v předcházejících volbách na dané úrovni, na které chce hnutí kandidovat (Zákon č. 30414 (2016): paragraf 17). Zároveň musí představit místní buňky nadpoloviční většině (50 % + 1) provincií, z kterých se skládá region, ve kterém chce hnutí kandidovat. Každá z těchto buněk se opět musí skládat minimálně z 50 členů. V případě organizací s lokálním dosahem je pak nutnost představit buňky v nadpoloviční většině (opět 50 % + 1) distriktů, z kterých se skládá provincie. V případě existence takové politické organizace, která kandiduje pouze v jednom distriktu, musí představit buňku v daném distriktu (také minimálně o 50 členech). Velmi důležitou je pak poznámka v paragrafu 17 Zákona č. 29490, která říká, že „*v případě politických organizací lokálního dosahu (ekvivalent autorem této práce používaný termín lokální politické strany, pozn. autora) dochází s proběhnutím voleb k oficiálnímu ukončení registrace zmíněných organizací.*“ (Zákon č. 30414 (2016): paragraf 17) To tedy v praxi znamená, že lokální politické strany nemají potřebu budovat jakoukoli organizaci. Před každými volbami se jednotlivci, kteří chtějí kandidovat, sejdou, představit zákonem požadované dokumenty (vyžadovaný počet podpisů, zakládací akt atd.), rozjedou kampaň a v případě úspěchu se ujmou vlády a v případě neúspěchu se dezintegrují. Tato absurdní část zákona jim tak poskytuje kompetitivní výhodu, protože nemusí zbytečně ztrácet část organizovaností a snažením budovat vazby na společnost atd. Velmi vhodný příklad geneze jedné lokální politické strany v regionu Puno představuje M. Zavaleta. Na příkladu regionu Puno a voleb z roku 2010 a 2014 ukazuje, jak jednoduše se dá zformovat vítězná aliance nezávislých kandidátů, kteří nemají žádné vazby k lokální politické straně ani jinému politickému uskupení, ale jsou lokálně známí a mají reálnou šanci uspět ve volbách. Zároveň však ukazuje, jak je tato aliance nestálá a jak může osobní

nevraživost jednotlivých aktérů vést jednoduše k volební porážce (Zavaleta 2014²⁰: 66 - 67).

Jak je z daných požadavků vidět, formování lokálních politických stran je výrazně snazší než formování celonárodních politických stran. Zároveň se těmto lokálním politickým stranám daří vyhrávat lokální volby. Jenom pro představu si ukažme následující tabulku:

Tabulka č. 2: Počet vítězství v regionálních volbách podle typu politické organizace

Typ organizace	2002	2006	2010	2014 ²¹
Politická strana	14	4	4	6
Lokální pol. strana	11	21	21	18
Celkem regionů	25	25	25	25

Zdroj: ONPE a Infogob JNE, částečně převzato z Tuesta Soldevilla (2012: nečíslováno), volby z roku 2014 zpracovány autorem.

Jak je z tabulky jasně vidět, politickým stranám se během prvních voleb v postfujimoristickém období dařilo oslovovat voliče i na substátní úrovni. Tato schopnost se však postupem času vytrácela. Je zajímavé, že podobná situace je i na provinční úrovni, kde jsou úspěšnější provinční lokální politické strany vůči jak politickým stranám, tak regionálním lokálním politickým stranám (Tuesta Soldevilla 2012: nečíslováno). Neschopnost hlubšího zakořenění v peruánské společnosti se tak netýká pouze peruánských politických stran, ale týká se i lokálních politických stran, které jsou schopny vítězit pouze na nejvyšší úrovni, ve které mohou kandidovat (tedy regionální lokální politické strany na regionální úrovni, provinční lokální politické strany na provinční úrovni atd.).

20 Stojí za zmínku, že celá práce má podobu monografie s názvem „*Coaliciones de independientes*“ (Zavaleta 2014, Lima: Instituto de Estudios Peruano). Tato monografie bohužel není autorovi této práce k dispozici, tato a další citace tak vychází z představení své knihy autorem v článku „*Todo se Transforma: La Articulación de la Oferta Política en el Perú Subnacional*“ (Zavaleta 2014).

21 Při posledních volbách vyhrála v regionu Ayacucho volební aliance, která se skládá z jedné politické strany a dvou lokálních politických stran. Tento region tedy není započítán ani v jedné ze dvou nabízených možností.

4. Financování politických stran

„Na kampaň vybereme peníze mezi místními členy. Nedostáváme nic od státu ani od centrální organizace. Většinu kampaně si ale hradí kandidáti.“

Zastupitel za PPC v Pueblo Libre (rozhovor z 2. 12. 2014)

Otázka financování politických stran je velmi ošemetná. Mají se politické strany financovat pouze z veřejných peněz? Nebo pouze ze soukromých nebo by se měl hledat nějaká směs obou možností financování? Toto jsou jistě otázky, které budí velké vášně mezi občany každého státu, protože na světě existuje málo lidí, kteří by byli spokojeni se svými politickými stranami či politiky, takže proč jim ještě dávat „svoje“ (veřejné) peníze? Tato logika je sice pochopitelná, avšak tyto otázky nemají smysl bez toho, aniž bychom neprozkoumali to, k čemu různé možnosti financování vedou. Dále je třeba podívat se, co se s penězi uvnitř stran samotných děje. Jsou odkloněny na soukromé účty? Použijí se pouze na jednu velkou celostátní kampaň nebo jsou rozděleny mezi regionální organizace? Anebo třeba žádné takové peníze nejsou a každá jednotlivá součást politické strany se musí postarat o svoje vlastní fungování? Právě odpověď na poslední otázku bude předmětem této kapitoly. Komplementárně spojená je pak i otázka, co vlastně takovéto případné samofinancování znamená pro stranu jako celek i pro jednotlivé místní buňky. Tato kapitola nejprve začne nástinem přístupů jednotlivých autorů, poté se podívá, jak k dané problematice přistupuje peruánský legislativní řád a nakonec autor prezentuje jím zjištěná data, která načerpal z rozhovorů s jednotlivými lokálními politiky.

Samotné rozdělení financování politických stran je de facto dvojího typu: a) veřejné a b) soukromé. Veřejné financování lze zjednoduše popsat jako takový systém financování, ve kterém strana dostává peníze z veřejného rozpočtu. Tyto peníze bývají vázány velmi často na volební výsledky dané strany. Velký objem takto distribuovaných financí pak má tendenci podporovat stabilitu politických stran, které mají dostatečně dobré výsledky, že na danou pomoc dosáhnou. Tyto strany totiž mají oproti ostatním lehčí pozici v tom, že mohou operovat s větším množstvím finančních prostředků. Veřejné financování vede podle některých autorů (např. Katz a Mair

1995; Katz 1997; Ribeiro 2013) k prorůstání stran do státu a vzniku tzv. „kartelových stran“. Tyto strany díky penězům, které čerpají z veřejných rozpočtů, si díky tomu brání svou pozici ve stranickém systému a zabraňují tak případným novým stranám a ztrácejí schopnost a potřebu zodpovídat se svým voličům (Mair 1997: 105 – 107, 153). Teorie kartelu pak ve svém článku velmi přesvědčivě kritizuje H. Kitschelt, který ukazuje na to, že strany, které měly díky veřejným subvencím největší patronážní síť, utrpěly v následujících letech největší pokles volebních zisků (Kitschelt 2000: 171). Z jeho statického zkoumání nevyplývá, že by teorie kartelizace stran měla solidnější základ v reálných datech. Zůstává však pravdou, že oba přístupy (teorie kartelu i její vyvrácení) stojí většinou na percepci dat ze Západní Evropy a Japonska. Překlopení teorie o kartelizaci ze zabývá zmíněný P. F. Ribeiro, který dospěl při zkoumání Brazílie k závěru, že se stranám nedaří vytvořit koherentní a uzavřený kartel, ale tzv. „dynamický kartel“, který vykazuje pouze některé rysy čistého kartelu (Ribeiro 2013: 626). Pro opatrnost ohledně konceptu kartelizace je na první pohled dobrý důvod, protože známý příklad Mexika, kde strany získávají značné finanční pobídky od státu²² a kde zároveň mají tři největší strany dohromady masivní převahu jak v obou komorách kongresu, tak v jednotlivých státech federace, nám ukazuje, že existuje jistá korelace mezi silným veřejným financováním, stabilitou a volební úspěšností politických stran²³. Je nutné podotknout, že příklad Mexika není nutně příkladem kartelizace stran, ale na druhou je v rozporu s kitscheltovou tezí o negativním vlivu veřejného financování na volební výsledek.

Další možností je pouhé poskytnutí finanční podpory na vedení volební kampaně. Zajímavou alternativou k tomuto druhému bodu je pak poskytnutí volného vysílacího času pro jednotlivé strany, které mají díky tomu zdarma přístup do médií a mohou touto cestou oslovovat voliče. V dnešní době moderních technologií je právě prezentace strany skrze masmédiá velmi efektivní, a pokud se nejedná o výše zmíněný případ přístupu zadarmo, velmi finančně nákladný způsob zisku voličů.

22 Jen pro zajímavost: V roce 2016 obdržel 9 celonárodních stran dohromady 3 953 658 321 USD. Z této sumy obdržel tři největší strany (PAN, PRI a PRD) přes 2 miliardy 220 milionů a PRI samotná obdržel přes 1 miliardu USD (Instituto Nacional Electoral (2016)). Zároveň tyto tři strany drží většinu jak v obou komorách kongresu tak i jednotlivých států.

23 Autor této práce se necítí dostatečně povolán k tomu, aby označoval veřejné financování za hlavní důvod situace v Mexiku, ale je jistě brát tento případ v potaz.

Druhým způsobem financování je pak financování soukromé. Toto financování může nabývat řady podob. Může se jednat o sponzorský dar, výtěžek z akce pořádané stranou, členské příspěvky či například zisk z pronájmu stranického majetku. Právě tady se nachází hlavní sporný bod: je vhodné povolit soukromé financování? Hlavním argumentem proti je možnost následného žádání „protislužby“ za sponzorský dar. Jednoduše řečeno – soukromé financování poskytuje prostor pro korupci a zároveň váže příliš silně strany se svými sponzory. Pro omezení možné korupce přijímají země zákony limitující objem možného daru (ať už anonymního v některých případech) nebo způsob daru. Poslední možností je pak různá kombinace výše zmíněných typů. Většina latinskoamerických zemí pracuje právě se smíšeným typem financování politických stran (Tuesta Soldevilla 2011: 269).

Samotný problém financování se dostává na přetřes hlavně díky narůstajícím nákladům na kampaň, popřípadě korupčním skandálům (Portugal a Bugarin 2007: 144). Autoři dále uvádějí příklad Německa a uvádí, že v Německu bylo veřejné financování navázáno na počet členů v politických stranách, volební výsledek a objem soukromého financování s cílem podpořit samofinancování strany (Portugal a Bugarin 2007: 144). Článek těchto citovaných autorů jako celek pak poukazuje na to, že snaha přilákat soukromé sponzory²⁴ vede politické strany k tomu, že mění své politiky tak, aby šance na přilákání těchto sponzorů byla co největší. Politické strany tedy podle článku stojí před dvojím problémem: a) potřeba přitáhnout k sobě co nejvíce voličů a b) potřeba přilákat co nejvíce soukromých sponzorů. Podle autorů se tak strany stávají ideologicky pružnější, aby byly schopné se přizpůsobit jak voličům, tak soukromým sponzorům. Jak bude dále v práci rozvedeno, čím méně má strana členů a čím méně je institucionalizována, tím je její vedení schopnější rychleji reagovat na vnější podněty, tudíž malá strana je spíše schopná lavírovat mezi zájmy většinových voličů a zájmy soukromých sponzorů.

Další zapeklitá otázka spočívá v tom, jak funguje rozdělování peněz pro jednotlivé kandidáty. D. Samuels ve svém článku (2001) zmiňuje příklad Brazílie, kde jednotliví kandidáti na poslanecké posty jsou odpovědní za financování své politické kampaně. Podle autorova názoru to přispívá k personifikaci stranické

24 Autoři operují s termínem lobisté („lobbying groups“).

soutěže (Samuels 2001: 571). Logika je jasná, kandidát nedostane peníze z centrály strany, nemá tedy důvod spolupodílet se na financování strany. Autor dále zmiňuje větší šance ve volbách pro toho kandidáta, který se uchází o znovuzvolení²⁵, protože je více znám (Samuels 2001: 572).

Co se týče historického vývoje příjmu jednotlivých stran, je velmi obtížné najít některá věrohodná data, která by nám přiblížila vývoj v této oblasti. Musíme tedy vzít za vděk informaci, že „*příspěvky stranám od členů poklesly*“ (Tuesta Soldevilla 2011: 268). Otázkou zůstává, do jaké míry je možné použít tento výrok i po 5 letech od jeho sepsání. Jak však dále bude ukázáno, z rozhovorů s jednotlivými lokálními politiky vyplynulo, že členské příspěvky mají velmi nestálý charakter a kdyby představovaly hlavní zdroj peněz pro strany, situace stran by byla nezáviděníhodná.

Přejdeme nyní k právnímu rámci, který normalizuje veřejné financování politických stran. Podle zákona veřejné peníze mohou dostat pouze strany, které získají zastoupení v Kongresu. Tento odstavec zároveň stanoví, že strana získá 0,1 % UIT²⁶ za hlas²⁷. Takže podle zákona existuje veřejné financování politických stran. Zákon také specifikuje možné užití získaných veřejných peněz stranami. Strany mohou tyto peníze užít pouze na posílení organizace, školení, zvýšení kapacit a na průzkumy. Strany pak mají tyto peníze obdržet v pětiletém období mezi volbami (Zákon č. 28094 (2003)).

Jenže situace se stranám zkomplikovala zvolením A. Garcíi Peréze prezidentem v roce 2006 ze strany APRA, která neměla v Kongresu většinu. Nový prezident odmítl poskytnout politickým stranám veřejné financování se slovy, že „*stát není v pozici, aby poskytoval jakékoli příspěvky*“ (El Comercio, (2013)). Je zajímavé, že díky tlaku veřejného mínění, které nebylo nakloněno veřejnému

25 V anglickém originále „*incumbent*“.

26 Do češtiny lze přeložit jako „*jednotka daňového základu*“. Na každý rok je stanovena Ministerstvem financí a odvíjí se od ní např. řada daní či pokut atd. Pro představu pro rok 2015 byla stanovena na 3 850 PEN, pro rok 2016 pak na 3 950 PEN.

27 Zákon používá v originále slovní spojení „*voto emitido*“ (Zákon č. 28094 (2003)). Jak ukazuje Tuesta Soldevilla, problém je v tom, že slovo „*emitido*“ (do češtiny možno přeložit jako odvolený) znamená všechny vhozené hlasy, tudíž i hlasy neplatné či prázdné (Tuesta Soldevilla 2011: 274). Následným výpočtem pak ukazuje, že tento systém favorizuje menší strany, které mají lidově řečeno lepší poměr „*cena/výkon*“, jinými slovy za jeden obdržení hlas získají více peněz (Ibid. 277).

financování politických stran, protože je vnímá velmi negativně²⁸, strany nebyly schopny domoci se svých peněz (Tuesta Soldevilla 2011: 278). Podobný přístup pak použila i vláda O. Humaly Tassa, která odsunula oficiálně začátek veřejného financování dle zákona č. 28094 až do roku 2017 (Zákon č. 30414 (2016)). Litera zákona tak není soustavně naplňována a strany nedostávají přímou pomoc od státu. Jiná je situace s nepřímým veřejným financováním. Počínaje 30. dnem před nadcházejícími volbami, mají politické strany vyhrazený vysílací čas v televizích (veřejných i privátních) a v rádiích (opět ve veřejných i privátních). Tento bezplatný přístup končí 2 dny před samotnými volbami (Zákon č. 28094 (2003)).

Jak se ukázalo u studia situace veřejného financování politických stran v Peru, strany musí brát peníze někde jinde. Jako jediná alternativa se jeví soukromé financování. Zákon přesně vymezuje, jakými aktivitami mohou politické organizace²⁹ vygenerovat potřebné finance. Jedná se o příspěvky a poplatky členů, výnosy z majetku strany a dědictví (Zákon č. 28094 (2003): paragraf 30). Zákon zároveň definuje, že pokud se jedná o anonymní příspěvek, jejich celková výše nesmí přesáhnout 30 UIT za rok³⁰. Maximální celkový příspěvek od jedné fyzické nebo právnické osoby za rok nesmí přesáhnout 60 UIT³¹ (Tuesta Soldevilla 2011: 281). Aby se předešlo financování politických stran ilegální způsobem, musí politické strany předkládat své účetnictví.

Při vyvrácení teorie kartelových stran zmiňuje autor jako možnou strategii pro tlak na stranickou elitu tzv. „*vyhrožování odchodem*“³². Díky tomuto vyhrožování mají členi či upozadovaní lídři možnost ovlivňovat stranickou politiku (Kitschelt 2000: 154). Je pravda, že celý jeho článek se věnuje postindustriálním společnostem, takže je opět na místě ostražitost při automatickém překlápění konceptů do reality Peru. Na druhou stranu pokud si uvědomíme, že peruánské strany jsou početně velmi malé a silně personifikované, je na místě se ptát, komu by případný odchod ze strany

28 Žádnou důvěru v politické strany vyjadřovalo v roce 2006 41% respondentů. V roce 2005 pak 45% a v roce 2007 opět 45%. Opačná možnost (Velká důvěra v politické strany) pak byla v roce 2006 a 2007 zastoupena 1% a v roce 2005 nebyla zastoupena vůbec (Latinobarometro).

29 V tomto případě se jedná jako o celostátní politické strany tak o substátní politické strany (viz kapitola o definici politických stran).

30 Pro rok 2016 se jedná o 118 500 PEN.

31 Pro rok 2016 se jedná o 237 000 PEN.

32 V originále „*threat to exit*“

pomohl více. Stranické spektrum je v Peru velmi bohaté a nabídka je široká. Když si vezmeme, že do tohoto velmi kompetitivního prostředí by chtěl vstoupit další aktér, tak je namístě se zamyslet, jakou by měl šanci na úspěch. Tady by pak bylo nutné provést analýzu jednotlivých odchodů, protože pokud by ze strany odešel někdo, kdo není všeobecně dobře znám, jeho šance na úspěch by byly s největší pravděpodobností velmi malé. Při odchodu části strany, která nesouhlasí se stranickou politikou, by se aktuální elitě usnadnila práce, protože by nemusela čelit vnitřní opozici, tudíž je namístě předpokládat, že strategie vyhrožování odchodem má v Peru velmi omezené uplatnění. Jako příklad si můžeme uvést poslankyni za region Cusco V. Mendozu, která byla v roce 2011 zvolena za koalici Gana Perú (Partido Nacionalista Peruano) do Kongresu. V červnu 2012 změnila svou stranickou příslušnost v důsledku nesouhlasu s vládní politikou³³ a připojila se ke straně Frente Amplio de la Izquierda. Na podzim roku 2015 pak získala nominaci této strany do prezidentských voleb v roce 2016. Stojí za zmínku, že vládní koalice Gana Perú ztratila od voleb 20 poslanců a přesto je stále schopna vyjednat si mezi poslanci podporu³⁴.

33 Kritika směřovala hlavně na přístup vlády k sociálnímu konfliktu v obci Espinar (region Cusco), který vznikl na základě nespokojenosti místní komunity s těžební činností.

34 Ve volbách získala 47 mandátů a k 6. 2. 2016 se k této koalici oficiálně hlásí 27 poslanců.

5. Představení terénního výzkumu a organizace politických stran

„Ty se asi ptáš, jestli je naše hnutí caudillistické, co? Já bych řekl, že asi i je.“

Poradce starosty v Magdalena del Mar z Magdalena Avanza (rozhovor z 16. 12. 2014)

5. 1 Institucionalizace proti formálnosti?

Jaká může být organizace politické strany? A co znamená institucionalizace této organizace? Začněme druhou otázkou. Institucionalizací organizace politické strany se v této práci rozumí seznam pravidel a norem, který formuje rámec fungování strany. Mezi tyto normy lze zařadit např. nutnost členů splňovat některá kritéria pro možnost participovat na fungování strany (např. platit příspěvky) atd. Možný seznam sledovaných faktorů závisí do určité míry na každém výzkumníkovi i na předmětu studia, jiné faktory budou sledovány u politických stran v Afghánistánu a jiná ve francouzské politické aréně. Pro tuto práci budou použity faktory představené F. Freidenbergovou a S. Levitským (2007), které budou představeny dále.

Nyní zpět k první otázce: Jaká může být organizace politické strany? Každá strana musí mít nějakou organizaci (Alcántara 2004: 120). Bez této organizace se podle autora nejedná o stranu. Otázkou, kdy už se jedná o „organizaci“, která je dostatečná pro označení názvem strana, se tato práce nebude zabývat, protože je to podobný typ otázky, zdali bylo dřív vejce nebo slepice. Za ideální podobu formující organizovanost strany uvádí španělský politolog vnitřní hierarchii s oboustranným vztahem elity – členská základna, napojení strany na ostatní společenské organizace a infrastrukturu, která zajišťuje finance a plánuje budoucí chování strany (Alcántara 2004: 120). Podle autora se jedná pouze o ideální typy, jejichž reálná podoba může být takto představeným formám velmi vzdálená. Autor pak podává velmi optimistický obrázek politických stran v Latinské Americe, když tvrdí, že strany sice mají primární zájem na nárůstu voličů a nikoli členů, ale zároveň „*ve stejnou chvíli mají více méně solidní a stabilní strukturu.*“ (Alcántara 2004: 127). Pokud se týče

tohoto, můžeme říci, že jediné, co je na strukturách peruánských politických stran stabilní, je stabilita jejich nízké institucionalizace či přímo neexistence. Svě ideální typy v oblasti dělení stran podle vedení představuje na jednom konci spektra decentralizovanou stranu s vysokou mírou vnitrostranické demokracie a jako druhý pól přísně hierarchizovanou stranu s nízkou vnitřní demokracií (Alcántara 2004: 127). Otázkou zůstává, kam pak zařadit takovou stranu, která má jednak nízkou hierarchizaci a zároveň nízkou míru vnitřní demokracie. Jak z výzkumu vyplynulo, peruánské politické strany jsou jakýmsi souborem místních *caudillů*, kteří formují ad hoc koalice a před každými volbami shání nejlepší nabídku v podobě aktuálně nejpopulárnější politické organizace. Díky tomu lze situaci popsat jako decentralizovanou s nízkou mírou demokracie, protože o kandidátech nerozhodují straníci, jelikož ti často vůbec neexistují.

Před tím než bude představen samotný terénní výzkum, je třeba se podívat na to, jaké faktory byly zkoumány. Jako základ pro měření institucionalizace organizace politických stran byl použit index, který představili F. Freidenberg a S. Levitský (2007). Proč zrovna tento index? Především proto, že nabízí velmi elegantní a snadně uchopitelný měřicí nástroj institucionalizace politických stran. Sběr dat pro jím sledované faktory, které formují celý index, je ve většině případů velmi jednoduchý a lze ho provést formou rozhovorů s politiky a dále je možné tyto data jednoduše ověřit daty, které strany předkládají státním autoritám, jež je pak zveřejňují. Díky těmto veřejným informacím pak můžeme okamžitě ověřit, jestli jsou tyto struktury formální či neformální, protože jak zcela správně uvádí autoři, nelze zaměňovat institucionalizaci a formalitu organizace (Freidenberg a Levitsky 2007: 542 – 543). Strana totiž může být solidně institucionalizovaná, ale přitom zároveň být velmi neformální. Jinými slovy, místo psaných pravidel se dodržují ta nepsaná. Z uvedených rozhovorů vyplynulo, že v Peru mají strany formální organizaci na papíře, ve skutečnosti je však organizace velmi neformální. To samozřejmě není úplně překvapivé zjištění. Překvapující je pak zjištění, že nejenom že strany mají neformální institucionalizaci, ale tyto mechanismy se liší i na základě jednotlivých buněk uvnitř téže strany. Zároveň je tento index vypracován na základě studia institucionalizace stran v Jižní Americe, tudíž mu nelze vytknout mimoregionální

původ.

Nyní si představme samotné faktory, které slouží k měření formální či neformální institucionalizace. Autoři prezentují devět faktorů: „1. pravidla a vnitřní normy, 2. rozhodovací procesy uvnitř strany, 3. vliv centrální byrokracie, 4. lokální struktura strany, 5. hranice politické organizace, 6. vnitrostranická hierarchie, 7. členská základna, 8. přidružené organizace a 9. financování.“ (Freidenberg a Levitsky 2007: 544 – 545). Sledujme autory a ve zkrácené podobě si představme jednotlivé faktory (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 3: Zkoumané faktory u peruánských politických stran

Faktory	Definice
Pravidla a vnitřní normy	Důsledné dodržování norem (formálních/neformálních ³⁵). Případné postihy jejich porušení.
Rozhodovací procesy	Přijmutí strategických rozhodnutí skrze oficiální stranické struktury (kongresy, výbory atd.)
Vliv centrální byrokracie	Existence a vliv centrální byrokracie ³⁶
Lokální struktura strany	Míra propojení mezi jednotlivými buňkami a přítomnost či absence hierarchické struktury
Hranice politické organizace	Jasná hranice strany, věrohodné seznamy členů, požadavky na členství oproti autodenominaci a absenci výše uvedeného
Vnitrostranická hierarchie	Míra stranické hierarchie, nutnost kariérního růstu
Členská základna	Práva a povinnosti členů (např. finanční příspěvky atd.)
Přidružené organizace	Spolupráce strany s jinými organizacemi (např. odbory)

35 V případě dodržování neformálních norem autoři zmiňují „*dedazo*“ v případě mexické PRI (Freidenberg a Levitsky 2007: 545).

36 Autoři zmiňují pozici jednotlivých kancelářů strany. Dodejme jen, že autor provedl absolutní většinu rozhovorů mimo oficiální kanceláře stran (především pak na radnicích či v osobních kancelářích politiků), protože ve stranických kancelářích nebyli schopni poskytnout jakékoli informace (vyjma případů APRA, PPC a Frente Amplio).

Zdroj: Freidenberg a Levitsky 2007: 545 – 550, zpracováno autorem

Vzhledem k tomu, že část této práce stojí na terénním výzkumu, bude jistě záhodno přiblížit si a popsat, jak tento terénní výzkum probíhal. Rozhovory s lokálními politiky probíhaly mezi prosincem 2014 a červnem 2015. Autorem bylo provedeno 16 rozhovorů s osobami, které mají nějaký vztah k politickým stranám. Absolutní většina (15 z 16) byla členem politických stran, zbývající osoba nebyla členem politické strany, ale byla jejím sympatizantem³⁷. Posledních 5 rozhovorů uskutečnil M. Alcalde během května a června 2015. Všech 5 dotazovaných se považovalo za straníky (Alcalde a Dvořák (nepublikováno)). Dohromady se tedy jedná o 40 rozhovorů s politicky aktivními občany Peru a z těchto 21 pouze 1 dotazovaný se neoznačil za straníka, ale pouze za sympatizanta.

Všechny rozhovory byly zaštitěny autoritou PUCP, aby bylo dosaženo větší důvěry mezi dotazovanými a tazateli. Z technických důvodů a finanční náročnosti nedošlo k použití záznamových zařízení, ale k užití psaných poznámek. Na jednu stranu má tato metoda nevýhodu v tom, že pokud dojde k nedorozumění mezi dotazovaným a tazatelem, toto nedorozumění není možné korigovat při následném přepisu. Na druhou stranu poskytuje tato metoda přínos v tom, že dotazovaný se cítí více komfortněji, protože může následně popřít svůj výrok. Dotazovaní byli seznámeni se záměrem využít provedené rozhovory pro akademickou práci, která nebude sloužit k politickým záměrům, zároveň nebyl vyžadován aktivní souhlas s použitím. Dotazovaní byli informováni o tom, že získaný materiál bude použit. Nikdo z dotazovaných neprojevil nesouhlas s takovýmto použitím, tazatelé tudíž neviděli nutnost žádat o aktivní souhlas. Někteří dotazovaní však dali přednost možnosti neuvést své jména. Na druhou stranu z pohledu této práce není důležité, jak se dotazovaný jmenoval, ale jaké má názory na svou politickou stranu a jaká je jeho percepce a kritika stranictví v Peru. Všechna jména jsou autorovi známa, tudíž je

³⁷ Ve španělštině je rozdíl mezi termíny „*militante/afiliado*“ a „*simpatizante*“. Militante/afiliado se v Peru používá pro člena strany, straníka; simpatizante je vnímán jako sympatizant, který se může podílet na akcích strany, ale není oficiálně jejím členem a ani se tak necítí. Tudíž 15 dotazovaných se označilo za militantes (straníky) a zbylý dotazovaný se označil za simpatizante (sympatizant).

možné sledovat jejich politickou kariéru v oficiálním registru (JNE). Rozhovory měly polostrukturovanou podobu, kdy některé otázky byly kladeny všem zúčastněným, některé navazovaly na právě zjištěná fakta během rozhovoru.

Jak již bylo jednou uvedeno, dotazování nebyli vybírání náhodně, tudíž reprezentativnost celkového peruánského politického spektra je omezená. Nejenom že nebyly náhodně zvoleny samotní dotazovaní, ale náhodnému výběru nepodléhaly ani samotné politické strany, ke kterým dotazování patří. Zde je jistě na místě, aby autor obhájil tuto svoji strategii. V Peru je v současné době oficiálně zapsáno v rejstříku celonárodních politických stran 38 subjektů (JNE, 4. 3. 2016), z těchto 38 subjektů vzešlo dohromady 15³⁸ kandidátů do prezidentské volby v roce 2016. Toto nižší číslo je dáno možností uzavírat volební aliance, tudíž například kandidatura A. Garcíi Peréze je podpořena ideologicky nesmyslnou koalicí stran Partido Aprista Peruano, Partido Popular Cristiano a Vamos Perú.

Jak je vidět z předloženého nástinu, je skutečně z čeho vybírat, pokud se někdo rozhodne zkoumat politické subjekty v Peru. Problém nastává v momentě, když tato čísla sice ukazují rozsah vod, ve kterých lze lovit a ze kterých lze vybírat příklady, ovšem to, že nějaká strana či hnutí oficiálně existuje, neimplikuje fakt, že je možné dohledat a spojit se s členy či příznivci vybrané politické organizace. Z toho důvodu by se tak velmi snadno mohlo stát, že výzkumník, který by si náhodným výběrem vybral některou stranu z celkového seznamu zapsaných stran, by mohl zjistit, že vlastně tato strana není nijak fyzicky dohledatelná. Možná je namísto uvést, že přesně tomuto problému čelil autor této studie a to u strany, u které by se to dalo předpokládat nejméně, u Partido Nacionalista Peruano. Je zajímavé, že dostupnost politiků vládní strany se při použití běžných strategií (např. návštěva oficiálně uváděných adres nebo psaní emailů na zveřejněné emailové adresy či volání na telefonní čísla) limitně blížila nule. Tato strana totiž lokálně de facto neexistuje. Na její oficiální adrese v Limě se nachází mateřská škola a strana se prý již před dlouhou dobou přestěhovala. Kam, to zůstává záhadou. O absenci jakékoli organizace (minimálně oficiální) na lokální úrovni zároveň svědčí to, že v substátních volbách v

38 Původní číslo bylo 17 kandidátů, ale JNE vyloučilo J. Guzmána z Todos Por el Perú a C. Acuña z Alianza Por el Progreso.

roce 2014 nepostavila kandidáty. Jak je vidět, vládnout v Peru jde i bez politické strany. Dalším důkazem budiž vysoké zastoupení nestraničných technokratů ve vládě O. Humaly a jejich časté střídání³⁹.

Druhým problémem byl často moment překvapení, který omezil možnost získání požadovaných informací. V řadě kanceláří bylo na autora po položení dotazu na možný rozhovor s některým straníkem pohlíženo se značným podezřením, protože dotyčné osazenstvo se s podobným požadavkem nikdy nesešlo. Navíc neperuánský původ autora budil značný rozruch. Nejbizarnější situaci autor čelil v centrále strany Fuerza Popular, jejíž kandidátka K. Fujimori je jedním z možných kandidátů na vítězství v nadcházejících prezidentských volbách. Oficiálně uváděná otevírací doba nebyla platná a po emailové korespondenci a náhodné návštěvě mimo oficiálně uvedenou otevírací dobu, bylo autorovi sděleno, že nikdo z vyšších představitelů není na místě přítomen. Na dotaz, zdali je možné setkání s jakýmkoli členem strany bylo sděleno, že ani nikdo na místě není, popřípadě nemá požadované informace (aniž by tyto informace byly předem autorem specifikovány). Zároveň nebylo možné zjistit, kdy bude některý z informovaných členů strany na místě, protože to nikdo v kanceláři nevěděl.

Při snaze zaměřit se na lokální kanceláře byla úspěšnost opět tristní. Lokální kanceláře se většinou nachází na adresách soukromých bydlíšť jednotlivých členů a zjistit čas nějaké schůze (pokud se tato někdy koná) či čas pobytu obyvatele nemovitosti bylo v podstatě nemožné. Vzhledem k výše představeným problémům bylo upuštěno od náhodného výběru případů, který sice „*reprezentuje celek přesněji a u něhož je možné spočítat jak blízko se zvolené charakteristiky vzorku blíží charakteristikám celku*“ (Johnson, Reynolds a Mycoff 2008: 225), ale jehož provedení by bylo zcela nereálné. Proto byl autor nucen volit takové případy, u kterých bylo možné se s nimi spojit a provést požadované rozhovory. Proto uvedené případy reprezentují strany, které mají a) zvolené zástupce ve vybraných limských obvodech a b) marginální stranu, která byla předmětem autorova studia v rámci studia na PUCP.

39 Problematikou technokratů se detailně zabývá brilantní publikace peruánského politologa E. H. Dargent Bocanegra (Dargent Bocanegra 2015).

Většina rozhovorů probíhala na radnicích jednotlivých městských částí. Z tohoto důvodu je dominantní stranou mezi dotazovanými strana Solidaridad Nacional, která vyhrála v roce 2014 volby v Limě jak na úrovni celého města, tak ve většině zkoumaných městských částí (s výjimkou Magdalena del Mar a San Miguel). Hlasy se na mandáty přepočítávají proporčně s tím, že vítěz vždy bere minimálně polovinu plus jedna ze všech zastupitelů (Zákon č. 27734 (2002): paragraf 25). Skončit ve volbách druhý tedy nic neřeší. Zároveň to vede k tomu, že zastupitelé z jiných stran (mimo tu zrovna vládnoucí) jsou velmi často prostě ignorováni, jak autorovi potvrdili někteří dotazovaní úředníci.

Ve spojení s výše uvedeným výběrem případů je třeba zmínit problematiku lokace. Lima má velmi specifické postavení v peruánském politickém (ale i socio-ekonomickém) prostoru. To, co platí pro Limu, velmi často nemusí platit pro regiony. Díky náročnosti terénního výzkumu mimo Limu, bylo tedy přistoupeno k „limocentrické“ povaze práce. Voličské i stranické chování v Limě je definováno tím, že se jedná o nejhustěji zalidněnou oblast Peru s téměř 10 milióny obyvatel z celkových 31 miliónů (INEI 2016). Z tohoto důvodu se dost často problémy Limy prezentují jako problémy celého Peru a pro politické strany je velmi výhodná strategie zaměřit se na Limu, kde mohou oslovit nejjednodušeji nejvíce voličů. Zároveň je tu silnější pozice celostátních politických stran (Remy 2011: 4).

Poslední poznámka před samotným výčtem rozhovorů se zaměří na informovanost členů. Jak uvádí M. Alcántara, problém rozhovorů se straníky může být v tom, že odpovědi z jednotlivých stran nebudou vykazovat přílišné odlišnosti, protože straníci se budou snažit prezentovat situaci tak, „*jak by měla být*“, tudíž bude problém najít nějaká specifika pro jednotlivé strany (Alcántara 2004: 136). Jak bude následně ukázáno, naštěstí toto není problém peruánských politických stran. Koherence odpovědí je nízká i mezi straníky jedné strany z různých obvodů, tudíž je obtížné vyvodit nějaké závěry pro stranu jako celek. Dotazovaní se pouze výjimečně snažili prezentovat svou stranu jako solidně strukturovanou politickou organizaci, která je ukotvena ve společnosti a má napojení na jiné společenské organizace.

Magdalena Avanza

Hnutí bylo zapsáno do registru politických organizací poprvé v roce 2005. Ukončení registrace pak přišlo v roce 2007. V této periodě se o hnutí nedá zjistit absolutně nic a vlastně to ani není důležité. Zlom přichází ve volebním roce 2010, kdy za hnutí kandiduje F. J. Allison Oyague. Tento politik vykonával již před tím úřad místního starosty za stranu SN. Předtím byl ještě členem strany PPC. Tento politik tedy dokládá tezi o migrování politiků před volbami za nejlepší značkou. Pokud však neposkytuje žádná politická organizace na trhu dostatečně silnou podporu, je logickým řešením založit si vlastní organizaci či spojit své známé jméno s organizací, která je marginální a tuto organizaci de facto ovládnout. Přesně tím je tento příklad.

Dotazovaný, který vykonával úřad poradce starosty, potvrdil autorovi, že MA vítězí především díky populárnímu lídrovi. Zároveň tento má výhodu v tom, že navazuje na svého otce, který byl starostou v letech 1990 – 1992 a je známou osobou místního veřejného života. Role lídra byla vícekrát opakována, hlavně coby magnet na voliče či dobrá značka. Na dotaz, z kolika členů se celé hnutí skládá, bylo dotazovaným odpovězeno, že tak z cca 150. To je v přímém rozporu s oficiálně uváděnými čísly, která uváděla 70 členů (JNE, 30. 10. 2015). Na otázku, zdali existuje nějaká vnitřní hierarchie hnutí, bylo odpovězeno záporně. Podle dotazovaného se hnutí snaží přijímat rozhodnutí kolektivně (např. ve výběru potencionálních kandidátů), ale názor lídra je rozhodující. Za tímto výrokem lze vidět de facto nelegální jednání hnutí, protože podle odstavce zákona jsou možné metody výběry kandidátů: „a) Svobodné spravedlivé přímé a univerzální volby s tajným hlasováním straníků a občanů; b) Svobodné spravedlivé přímé a univerzální volby s tajným hlasováním straníků; c) Volby delegátů zvolených orgány strany podle stranického statutu“ (Zákona č. 29490 (2009): paragraf 24). Fungování strany (tedy především volební kampaň) je financována podle dotazovaného jednak samotnými straníky, jednak podporou přívrženců. Tato podpora má většinou nefinanční charakter (např. poskytnutí prostoru pro stranický poutač atd.). Otázka po možnostech zapsání se do hnutí nebyla zodpovězena. Přidružené organizace neexistují. Ze sedmi zvolených zastupitelů mají pouze tři politickou zkušenost s

jinou stranou. Z těchto sedmi pak šest bylo zvolených již ve volbách v roce 2010 (JNE, 30. 10. 2015).

Po krátkém představení jednoho lokálního hnutí přistupme nyní k prezentaci politických stran. Co se politických stran na lokální úrovni týče, jejich analýza má mnohem širší dopady než analýza lokálních hnutí, protože celostátní politické strany by měly představovat jeden z kanálů, kterými komunikuje stát se svými občany. Zatímco dosah substátní politické strany je omezen právě politickou arénou, na které se utkává, celostátní strana by měla plnit funkci kanalizace lokálních zájmů do celostátní politiky. Vzhledem k informacím, které budou následně předloženy, bude jasné, že tuto schopnost peruánské strany rozhodně nemají a vlastně o ní ani neusilují.

Solidaridad Nacional

Autor provedl celkem tři rozhovory se straníky v různých městských částech Limy, jmenovitě se jedná o části Breña, Jesús María a Pueblo Libre. Všichni tři dotazovaní byli zvolenými zastupiteli zmiňovaných městských částí. Všichni tři jsou straníky od roku 2014 (volební rok) a dva z nich mají zkušenosti s jinými politickými stranami, jeden pak i jako zvolený zastupitel. Strana byla oficiálně registrována roku 2004 a od té doby nikdy nepřerušila své působení. Jejím zakladatelem a lídrem je L. Castañeda Lossio, který je také jejím nejviditelnějším politikem. Sám se zúčastnil neúspěšně prezidentských voleb v roce 2000 a v roce 2011 a roku byl 2015 byl potřetí zvolen primátorem Limy (poprvé a podruhé v období 2003 – 2010). V kongresových volbách v roce 2011 se strana podílela na zisku devíti mandátů v alianci s dalšími pěti stranami.

Na otázku po příčině úspěchu voleb dva ze tří dotazovaných uvedli vliv charismatického L. Castañedy Lossia coby tváře strany, poslední dotazovaný odmítl tuto tezi potvrdit. Situace nabyla zajímavé podoby v momentě, kdy byla položena otázka ohledně počtu členů strany v jednotlivých městských částech. Ani jeden z dotazovaných nebyl schopen udat přesné číslo, pro Breña byl uveden odhad okolo 300 členů, pro Jesús María 2000 až 2500 členů a pro Pueblo Libre cca 2500 členů. Oficiální počet členů v Limě je podle JNE 74 členů, zároveň podle stejného úřadu

získala strana ve volbách z roku 2014 187 mandátů v Limě (JNE, 3. 3. 2016). Z toho jasně plyne, že členství ve straně je velmi často založeno na autodenominaci, tudíž někdo sám sebe prohlásí za člena, aniž by z toho pro sebe vyvodil jakákoli práva či povinnosti a zároveň dochází k participaci oficiálních nestraníků na kandidátních listinách. Shoda mezi dotyčnými nepanovala ani ohledně hierarchie uvnitř strany. Autor předpokládal podobnost ve struktuře mezi takto geograficky blízkými městskými částmi, avšak tato teze nebyla potvrzena. Zatímco v Breňi byla uvedena pouze diference mezi řadovým členem a kandidátem/zastupitelem, který je vybírán volbou, aniž by bylo specifikováno, kdo může volit a jak volí⁴⁰, v Jesús María byla zdůrazněna kolektivnost celého rozhodování s absencí hierarchie⁴¹, v Pueblo Libre pak bylo uvedeno, že existuje místní výbor, který se obměňuje volbou každé dva roky a který nominuje kandidáta před volbami. Tento kandidát pak představí svůj tým, o kterém rozhoduje regionální limská centrála stejně jako o ostatních týmech ze všech limských městských částí. Co se členství týče, zápis je umožněn vždy pouze před volbami nebo v případě Puebla Libre jednou za dva roky po dobu 3 měsíců. Mimo toto období není možné se stát členem této strany. Zatímco reprezentanti v Pueblo Libre a Jesús María se shodli v tom, že peníze jdou do centrály, která je později celostátně přerozděluje, zastupitelka za Breňu uvedla, že žádné peníze do centrály neposílají, ale že se autofinancují. Všichni se shodli na tom, že peníze platí jenom zvolení členové strany, řadoví členové neplatí. Dále bylo uvedeno, že lokální buňky financují své fungování z větší části samy, takže pořádají různé společenské akce, na kterých se snaží vybírat peníze pro stranu. Dva ze tří dotazovaných uvedli, že strana jako organizace funguje pouze pro volby a nebuduje žádnou strukturu, protože se jedná o oportunistické sdružení individuí. Přidružené organizace neexistují. Zastupitel za Pueblo Libre dokonce uvedl, že strany se cíleně brání přílišné participaci občanů. Poslední bod, který stojí za pozornost, je ten, že dva ze tří

40 „*Nosotros votamos todos.*“ (tedy česky volíme všichni, avšak těžko říct, kdo všichni, když byl uveden počet 200 členů) (rozhovor se zastupitelkou Breňi, 15. 5. 2015)

41 Mezi faktory mající vliv na výběr kandidáta byla uvedena zkušenost ve straně, což zní podezřele z úst člověka, který do strany vstoupil ani ne půl roku před samotnými volbami a do té doby byl členem jiné strany. Další faktor pak byla oblíbenost případného kandidáta mezi občany městské části.

dotazovaných uvedli, že neexistuje možnost znovuzvolení starosty⁴². Zastupitel za Jesús María pak dokonce naznačil, že zvolení zastupitelé na konci volebního období mezi sebou vyberou příští kandidáta na starostu tak, aby byla zajištěna rotace tohoto postu. To zní opět poněkud nevěrohodně vzhledem k jeho stranické zkušenosti, zároveň to pak staví do docela jiného světla jeho tvrzení o kolektivní volbě kandidáta.

Partido Aprista Peruano

Jedná se o nejstarší stále činnou peruánskou politickou stranu, jejíž historie sahá až do roku 1924, kdy byla strana založena V. R. Haya de la Torrem v mexickém exilu. Historie této strany je natolik spletitá a košatá, že je zcela mimo kapacity této práce jí přiblížit, proto autor odkazuje případné zájemce na knihu N. Mariqueho, která detailně mapuje historii APRA až do 80. let a první vlády A. Garcíi Peréze (Manrique 2009). Jako důležitý historický fenomén je však nutné zmínit alespoň tradiční spojení APRA s peruánskými odbory (Klíma 2015: 399). Uveďme jen, že od 80. let APRA dvakrát vyhrála prezidentské volby (vždy s A. Garcíou Perézem coby kandidátem) a je některými autory brána (nesprávně dle autora této práce) jako jedna z více méně klasicky fungujících stran⁴³ (Freidenberg a Levitsky 2007; Kenney 2004). V regionálních volbách v roce 2014 strana představila kandidáty v 306 distriktech z 1 647, což je druhé největší číslo. Z těchto 306 distriktů pak získala většinu v 47 (JNE, 6. 3. 2015), tedy v cca 3 % obvodů.

Autor provedl celkem tři rozhovory, v jednom případě se členem (člen celostranické komise zabývající se otázkami ideologie a morálky), jedním nezávislým zastupitelem zvoleným na kandidátce APRA a s jednou sympatizantkou. Vzhledem k rozdílným charakterům dotazovaných i rozhovory měly různou podobu. Člen centrální organizace APRA byl dotazován na celkové financování. Podle něj není limit pro příspěvek od jednotlivých členů, vybrané finance pak putují do centrály, která je rozdělí. Zároveň není povinnost členů platit tyto příspěvky, ani není možnost je kontrolovat. Jako další zdroj financí byly uvedeny příspěvky od

42 Což podle zákona není pravda, tento zákon je sice v jednání, ale jeho finální podoba nebyla do dnešní doby (březen 2016) schválena a čeká se na nově zvolený Kongres

43 Ve smyslu organizovanosti, schopnosti nabízet možné elity či kanalizovat požadavky.

Sociálnědemokratické strany Německa (SPD) a Komunistické strany Číny. Tímto financováním APRA porušuje zákon, protože veškeré financování zahraničními politickými stranami je zakázáno (Zákona č. 28094 (2003): paragraf 31). Co se členské základny týče, odhadovaný počet členů byl 500 až 600 tisíc členů. Oficiálně prezentovaný seznam předkládá 224 278 členů (ROP, 13. 2. 2016). Podle jiného oficiálního zdroje je v Limě udáván celkový počet členů jednotlivých buněk 315 členů a v regionu s největším počtem buněk (Ancash) je celkově 903 členů (JNE, 13. 2. 2016). Co se členské základny týče, dotazovaný projevil značnou nespokojenost se stávající situací. Podle něj se jednak díky fujimorismu a jeho politice zaměřené proti stranám (zmíněno zničení veškeré dokumentace a rozbití mládežnických organizací na univerzitách) a jednak díky odklonu od tradiční apristické ideologie přišla APRA o řadu členů. Noví členové pak vnímají stranu jako politický „výťah“, díky kterému se mohou snadněji dostat k politickým postům a nestojí o závazky a povinnosti spojené se stranictvím. Odklon od ideologie byl dáván do spojitosti s neschopností odpovídat na voličské požadavky a nutnosti „*vyjít vstříc velkokapitalistům s cílem získat peníze*“ (rozhovor ze dne 28. 4. 2015). APRA je napojena Konfederaci pracujících v Peru (*Confederación de los Trabajadores del Perú*) a má organizace zaměřené na všechny úrovně žáků a studentů (od *Juventud Aprista Peruana*, která pracuje s vysokoškolskými studenty až po *Chicos Apristas del Perú*, které se zaměřuje na nejmenší školáky).

Druhým dotazovaným byl zastupitel v městské části Breña. Jím uvedený počet byl plus minus tři tisíce členů v Breňi, podle vládních statistik v Breňi lokální buňka APRA neexistuje a sám dotazovaný nefiguruje ve statistikách coby člen APRA, ale jako nestraník, ačkoli se sám za straníka považuje (JNE, 13. 2. 2016). Nefiguruje ani v oficiálním seznamu členů (ROP, 13. 2. 2016). Toto je jistě důkaz toho, že členská základna politických stran v Peru je velmi problematický pojem. Nicméně podle dotazovaného musí zvolení reprezentanti odvádět část svého platu stranické centrále (uvedeno 10 %). Centrála však peníze podle dotazovaného zpátky do lokálních buněk neposílá. Ty se tedy musí autofinancovat, což obnáší různé kulturní akce (např. koncerty) spojené s výběrem peněz. Tyto peníze nejsou pod kontrolou centra či nadřízených stranických struktur. Co se týče potencionálních

členů, jako možnost participace byl zmíněn osobní kontakt se členy strany, kteří případného člena dále navedou. Výběr kandidátů je na základě voleb lokální buňky. Podle dotazovaného čelí APRA pod A. Garcíou Perézem poklesu organizace, kterýžto problém se neřeší. Co se volební otázky týče, byl zmíněn vliv L. Castañedy Lossia coby silného kandidáta, který tak usnadnil pozici svých spolustraníků v celé Limě.

Posledním dotazovaným byla sympatizantka strany, která není členkou. Z vnějšího pohledu se může zdát, že APRA má silnou penetraci do společnosti díky tzv. *Casas del Pueblo* (viz např. Freidenberg a Levitsky 2007: 551). Jak se však ukázalo při návštěvě jednoho tohoto centra v městské části Pueblo Libre, situace není tak jasná. Název pochází od centrály APRA, kterou zakoupil V. R. Haya de la Torre pro stranu a která měla sloužit coby centrum sociálních služeb a zároveň centrální kancelář APRA. Podle tohoto vzoru vznikaly jednotlivé *Casas del Pueblo* i na nižších správních úrovních, avšak se stejným programem (zmíněny např. zdravotnické služby v určité termíny se zvýhodněnými cenami, hlídání dětí atd.). Navštívená budova funguje tedy jako komunitní centrum, které poskytuje různé služby. Jak se však ukázalo, participující občané nejsou členy APRA. Zároveň tyto lokální *Casas del Pueblo* nejsou napojené na centrum APRA, nedostávají žádnou podporu, budovy jsou buď v nájmu nebo ve vlastnictví místních občanů. Jediným spojujícím prvkem je pak reklama na budově a silný sentiment k historické podobě APRA. Jedná se tedy spíše o výhonek občanské společnosti, který se osamostatnil od původní organizace, než o součást politické strany. Zároveň bylo vyjádřeno přesvědčení, že podobná situace je i v ostatních lokalitách.

Partido Popular Cristiano

Autor provedl dva rozhovory se straníky PPC. Jeden vykonával funkci zastupitele v městské části Pueblo Libre, druhý vykonává funkci stranického sekretáře zodpovědného za organizaci a kapacity strany. Strana sama vzniká v roce 1966 odštěpením od Partido Demócrata Cristiano. Sama sebe prezentuje jako středovou, pravdou však je, že se svým programem blíží evropským pravicovým křesťanským stranám s důrazem na volný obchod, soukromé vlastnictví a odmítání

potratů. Na předfujimoristickém kolbišti představovala PPC nejvíce pravicový subjekt (Kenney 2003: 1232) a této nálepky se ještě do dnešní doby nezbavila⁴⁴, což jako problém vnímá dotazovaný sekretář strany. Oba dotazovaní několikrát zmínili výjimečnost strany v tom, že jako jediné se jí daří zachovávat vnitřní demokracii (s odkazem na plynulou výměnu stranických lídrů) a držet ideologickou koherenci⁴⁵. Co se členské základny týče, sekretář strany uvedl odhad okolo čtvrt miliónu členů v celém Peru. V samotné Limě, která je i podle něj největší členskou základnou, uvádějí státní statistiky 494 členů (JNE, 18. 3. 2016). V městské části Pueblo Libre je podle místního zastupitele cca 1800 členů. Co se týká financování, všichni členové by se měli podílet na fungování strany příspěvkem. To se však podle obou neděje a ani kontrola financování není možná. Financování je odstupňováno podle pozice uvnitř strany: řadový člen by měl přispívat 1 PEN měsíčně, zvolený člen 10% svého platu a vedení (sekretáři, předsedové regionálních buněk atd.) 100 PEN měsíčně. Stranická centrála se nepodílí na financování jednotlivých buněk, ty jsou odkázány na autofinancování. Strana jako celek dostává peníze ze zahraničí, např. od německé CDU nebo od Hans Seidel Foundation. Finanční situace strany je podle obou nelichotivá, protože není dostatek platících členů a strana tak musí hledat finance jinde. Podle obou dochází k pravidelné volbě stranických elit ve svobodných volbách, kterých se účastní pouze členové strany a které mají podobu tajného hlasování, které běží na všech úrovních a tyto úrovně jsou propojené⁴⁶. Napojení na jiné organizace strana nemá, což je dááno za vinu dědictví fujimorismu, kterýžto režim přetrhal tradiční vazby, které se pak straně již nepodařilo obnovit.

Perú Patria Segura

Autor uskutečnil rozhovor se zvoleným zastupitelem v městské části San Miguel. Strana vzniká v roce 2013 přejmenováním strany Cambio 90, což byla

44 V Limě tradičně strana dosahuje dobrých výsledků v bohatších městských částech jako jsou Miraflores, San Borja, Pueblo Libre nebo její bašta San Isidro (Z 11 starostů od roku 1981 bylo 6 z PPC).

45 Vzhledem ke spojení do volební aliance s APRA, tedy ideologickým protějškem, před prezidentskými volbami se tato koherence jeví v poněkud odlišném světle. Zároveň podle manuálu pro straníky, který vydala PPC, se PPC neřídí ideologií, protože je toto slovo v Peru vnímáno negativně, ale doktrínou (Lozada Bonilla a Flores Shute 2013: 13).

46 Každých 1000 členů je reprezentováno jedním zastupitelem při celostátním hlasování.

strana, se kterou vyhrál prezidentské volby A. Fujimori v roce 1990. Co se členské základny týká dotazovaný odpověděl, že nemá nejmenší tušení ohledně počtu straníků a že strana vlastně ani straníky nehledá. Jeho lokální buňka, které je členem od roku 2015 tedy až po volbách, se vůbec neorganizuje. Mezi volbami údajně strana neexistuje. Strana vznikne před volbami, kdy hledá kandidáty do voleb (nebo si kandidáti najdou ji). Cílem místních politiků není budovat stranu, ale vládnout v městské části. On sám je členem a zvoleným zastupitelem díky osobním konexím se starostou. Starosta je zároveň osobou, která řídí a rozhoduje o místní buňce. Právě charismatický starosta stál, podle názoru dotazovaného, za volebním vítězstvím této městské části. Tato situace je dle dotazovaného ve více volebních obvodech, ale ne nutně ve všech. Co se financování týče, nemá dotazovaný tušení, kde se berou finance pro stranu. Běžná praxe ve straně je taková, že pokud někdo chce kandidovat, zaplatí si kampaň, čímž získá místo na kandidátce a kandidáti pak spolupracují při kampani. Žádný člen není nucen platit stranické příspěvky a ani se tak běžně neděje. Napojení neexistuje ani na ostatní buňky, natož na nějaké přidružené organizace.

Až doposud byly předloženy informace, které autor získal rozhovory se straníky stran (či hnutí), které měly jako celek zkušenost s politickou soutěží na celostátní úrovni (vyjma zmiňované MA, která ale ani nemá možnost se celostátně projevit). Nyní budou představena data vycházející z rozhovorů, které vykonal autor této práce se svým kolegou v rámci semestrální práce na kurz *Partido y Sistema de Partidos* na PUCP straníky El Frente Amplio por Justicia, Vida y Libertad⁴⁷. Práce nebyla publikována, ale byla profesorem F. Tuestou Soldevillou přijata. Rozhovory byly vedeny poněkud jinou formou⁴⁸, ke zkruslení dat však z pohledu autora nedošlo. Z tohoto důvodu nevnímá autor této práce jejich použití jako výrazný metodologický prohřešek. Zároveň náhled do pohnůtek, které stojí za stranictví, může mít vliv na strukturu strany (Panebianco 1988: 21 – 33; Wolinetz 2002: 149 – 155).

47 Dále pouze Frente Amplio

48 Protože jejich primární cílem bylo mapovat osobní důvody pro stranickou participaci, což bylo předmět semestrální práce.

El Frente Amplio por Justicia, Vida y Libertad

Tato strana byla předmětem zkoumání autora a M. Alcaldeho v letním semestru akademického roku 2014/2015. Celkem uskutečnili oba výzkumníci 11 rozhovorů (5 rozhovorů uskutečněných M. Alcaldem, 6 uskutečněných M. Dvořákem). Pozice ve stranické hierarchii dotazovaných pokrývala jak vedoucí osobnosti⁴⁹, tak řadové členy. Strana samotná vzniká v roce 2012 a představuje zastřešující organizaci pro různé levicové skupiny a organizace. Cílem je vytvořit levicovou platformu, která bude schopna přinášet nové podněty do peruánské politiky a zároveň bude konkurenceschopná ve volebních procesech. Velmi zajímavá je politická zkušenost jednotlivých členů, protože podle práce M. Alcaldeho a M. Dvořáka (nepublikováno) se členové dělí na dvě skupiny: a) věkově starší s politickou zkušeností z IU a b) mladí levicově smýšlející. Jako motivace participace byla uváděna snaha o změnu politického a ekonomického řádu a zapojení nových témat do politického diskurzu. Nikdo z dotazovaných neuvedl jako důvod participace osobní zvolení do veřejné pozice. Nikdo z dotazovaných zároveň nepočítá s velkým volebním úspěchem ve volbách v roce 2016, ti neoptimističtější zmínili jako úspěch zisk deseti zvolených poslanců.

Co se členské základny týče, odhadovaný počet všemi dotazovanými se pohyboval mezi pěti až devíti tisíci. Z toho většina se shodla na tom, že polovina z celkového čísla je aktivních. Větší počet členů je podle straníků v provinciích, kde vlivem těžby dochází k ničení životního prostředí nebo ovlivnění způsobu života místních. Strana je podle členů aktivní v 16 – 18 regionech s tím, že ani elity nejsou schopny sdělit přesný počet. Podle oficiálních informací je strana přítomna v 22 regionech. Zároveň velká část regionů má pouze jednu lokální buňku (9 z uvedených 22) (JNE, 28. 6. 2015). Jedna dotazovaná uvedla, že maximálně 8 – 9 regionálních organizací je aktivních. Někteří straníci zcela otevřeně přiznali, že nemají nejmenší tušení, kolik členů strana má. Byli schopni uvést počet členů v Limě nebo ve své místní buňce. Pro Limu byl odhad cca 400 členů s tím, že většina členů uvedla, že

49 Zde je třeba uvést, že v době provádění rozhovorů strana neprodělala ani zakládací sjezd, tudíž nejde dost dobře mluvit o stranické hierarchii, „vedoucími osobnostmi“ jsou zde myšleny především nejvíce veřejně známí členové strany jako například P. Francke, coby koordinátor strany, nebo C. Monge coby zakládající člen a člen politické komise strany.

strana je v Limě slabší, protože nemá program pro městské obyvatelstvo, jednotlivé místní organizace v Limě měly podle dotazovaných okolo dvaceti aktivních členů, ale počet silně kolísá. Počet kanceláře strany v Limě pak byl uveden počet pět. Podle oficiálních dat je v Limě 64 oficiálně registrovaných členů (JNE, 28. 6. 2015). Co se týče náborů členů, bylo uvedeno, že oficiální směrnice se nedodržují. Podle jednoho dotazovaného je potřeba cca dva měsíce se aktivně podílet na činnosti strany, než je možné oficiálně vstoupit. Tím se strana brání proti členům, kteří by ji chtěli využít coby „politického výtahu“. Podle jednoho dotazovaného by příliš velká participace mohla ohrozit stranu. Tato obava byla vyjádřena v souvislosti s prvním oficiálním sjezdem strany, na kterém se volili kandidáti do prezidentských voleb. V těchto volbách mohli volit všichni občané Peru, nejenom straníci.

Po finanční stránce nedošlo k přílišné shodě mezi členy. Shoda stála pouze na tom, že většina členů nic neplatí a že to po nich ani není vyžadováno. Většina příspěvků je na dobrovolné bázi. Někteří uváděli, že strana se financuje centrálně, jiní byli naopak názoru, že se financují jednotlivé místní buňky. Nejčastěji uváděná částka se pohybovala kolem 120 PEN ročně. Nejvíce prý platí poslanci, kteří přešli k Frente Amplio. Ti, kteří platí, tak činí z toho důvodu, že si to mohou dovolit a zároveň hodlají kandidovat v některých volbách. Strana jinak získává prostředky např. přípravou a prodejem jídla na svých mítincích. Samotný sjezd si měli financovat sami delegáti. Část členů prý poskytuje nefinanční pomoc např. v podobě zapůjčení prostor. Všemi dotazovanými byla chválena absence organizace bez silného lídra, protože tak je prý zajištěna pluralita názorů a možnost aktivněji participovat. Na druhou stranu byla tato absence viditelného lídra vnímána jako nevýhoda, protože je pak pro voliče obtížnější se identifikovat se stranou než se silnou osobností. Strana spolupracuje s odborovou centrálou *Confederación Unitaria de Trabajadores del Perú*, jejíž počet členů se pohybuje okolo 300 000 a její předseda figuruje na kandidátní listině do Kongresu v roce 2016.

6. Slabá institucionalizace – stranický problém nebo elegantní řešení?

„Jako důvod neúspěchu APRA v Breňi bych rád zmínil fakt, že na kandidátce na primátora Limy nemáme někoho jako je dr. Castañeda.“

Zastupitel za APRA v městské části Breňa (rozhovor z 21. 5. 2015)

Jak z představených rozhovorů vyplývá, na lokální úrovni je velmi těžké mluvit o organizovanosti či institucionalizaci politických stran v Peru. Pokud zvolíme přístup rozdělení politické strany na elity/lídry/kandidáty a řadové členy/sympatizanty, je velmi obtížné zjistit, kdo vlastně je ještě „ve straně“ a kdo již ne. Vzhledem ke stranické příslušnosti na základě autodenominace u řadových členů a přidružení ke straně na základě očekávání kandidatury je definice strany velmi nesnadná. Dají se pak zkoumat typické atributy strany jako např. míra vnitřní demokracie? Vzhledem k ne zcela dlouhé stranické kariéře většiny dotazovaných mají pak zjištěná data časově velmi omezený charakter, protože před dalšími volbami může situace v jednotlivých stranách vzhledem k cirkulaci elit, jak ji popsal M. Zavaleta (2014), vést k situaci zcela jiné. Takovéto dynamické zvraty lze nejlépe pozorovat u již jednou zmíněné strany Partido Nacionalista Peruano, která v roce 2011 vyhrála prezidentské volby v koalici Gana Perú, v níž měla rozhodující pozici, v regionálních volbách v roce 2014 kandiduje pouze v 19 obvodech z 1 647 a do prezidentských voleb v roce 2016 již ani nepostaví svého kandidáta. Jako možný důvod lze vnímat malou voličskou podporu, která by při volebním „propadáku“ vedla ke ztrátě registrace.

6. 1 Personalizace coby strategie vůči krizi

Hlavním autorovým argumentem bude teze, že politické strany přijaly strategie, díky kterým dospěly k nízké institucionalizaci jako ideálnímu řešení a ideálnímu chování vůči voličským požadavkům. Namísto je jistě otázka, jak tato teze souvisí s provedeným výzkumem, který se zaměřil na podobu politických stran na lokální úrovni. Cílem autora bude prokázat, že díky volební strategii, ve které se

politické organizace zaměří přednostně pouze na jednu úroveň v těchto volbách (celonárodní, regionální atd.) a do této úrovně napnou svoje síly, nemají strany potřebu ani pobídky budovat robustní organizaci, protože ta je náchylnější k omezování pole působnosti lídrů, kteří potřebují být agilní a schopni efektivní, rychlé reakce, aby dokázali oslovit dostatečné množství voličů. Tento argument stojí na zjištění, že lokální organizace, ve kterých autor provedl terénní výzkum, jsou reálně odstřiženy od svého centra i ostatních lokálních organizací, a že vlastně ani stranické centrum dost dobře neví, co se děje mimo jeho rámec.

Jako jeden z důvodů současné situace lze uvést historickou zkušenost 90. let. O tom, co vedlo k úspěchu A. Fujimoriho, bylo popsáno mnoho mnohem erudovanějšími výzkumníky, než je autor tohoto textu (např. Degregori 2000 či Tanaka 1998). Určitě však nebude na škodu přiblížit čtenáři, který není obeznámen s nejnovějšími dějinami Peru, situaci, která předcházela kolapsu stranického systému na přelomu 80. a 90. let. Celá 80. léta jsou v Peru (podobně jako v celé Latinské Americe) brána jako tzv. „ztracená dekáda“, kteréžto označení použila jako popis ekonomické situace v Latinské Americe CEPAL (Córdova 1990: 20 – 21)⁵⁰. Pro Peru se však jedná o jedno z nejhorších období celé historie. Jednak ekonomická situace byla kritická (roční inflace dosáhla koncem 80. let astronomických 2000%), jednak dosahuje vrcholu teror vedený Světlou stezkou a MRTA (Klíma 2015: 402 – 404). Díky nezvládnutí situace ze strany vlády APRA dochází k poklesu popularity a volby v roce 1990 vyhrává celkově A. Fujimori, avšak bez stabilní podpory v Kongresu. Vyčerpání tradičních stran⁵¹ je vidět nejenom na účastnících druhého kola prezidentské volby (dva „outsideri“ – A. Fujimori a M. Vargas Llosa), ale prvním náznakem celkové únavy stranického systému je prohra tradičních stran v limských volbách v roce 1989, které vyhrává outsider R. Belmont v roce (Kenney 2003: 1214). Zajímavostí je jistě i to, že zmíněný R. Belmont nepředstavil kandidátky do jednotlivých městských čtvrtí, ale pouze do magistrátního zastupitelstva, tedy

50 http://ru.iiec.unam.mx/2045/1/num50-articulo7_Arancia.pdf

51 Tradičními stranami autor má autor na mysli čtyři strany, které formovaly stranický systém od konce druhého militarismu (1980) po autoupuč A. Fujimoriho (1992). Těmito stranami jsou AP, PPC, APRA a IU, které byly schopny během zmíněného období získat absolutní většinu hlasů.

zaměřil se pouze na jednu úroveň voleb a jeho volební vehikl s názvem OBRAS⁵² zaniká po neúspěchu v limských volbách v roce 1995 (JNE, 3. 3. 2016). V roce 1992 provádí A. Fujimori autopoč, aby se zbavil opozice a vládně autoritativním stylem. Daří se mu zkrotit finanční krizi a zatčením A. Guzmána v roce 1992 paralyzuje a de facto ukončuje působení Světlé stezky. Soustavnému tlaku nakonec podlehl i MRTA. Fujimoriho styl vládnutí byl úzce spojen s výše zmíněnými úspěchy, které dodávaly jeho autoritativnímu způsobu vlády legitimitu v očích veřejnosti, a s osobním charismatem. Jeho snaha vytvořit solidní celostátní podpůrnou politickou organizaci nebyla úspěšná, jak dokazují např. volby v roce 1995, kdy i přes masivní podporu ze strany fujimorismu neuspěl jeho kandidát na starostu Limy C. J. Yoshiyama Tanaka.

Pokud se podíváme na všechny tři výše uvedené outsidersy (R. Belmont, A. Fujimori a M. Vargas Llosa), mají společnou jednu věc – absenci solidní politické strany, která by jim sloužila jako zázemí pro jejich politickou činnost. Přesto se jim však podařilo zvítězit ve volebním klání⁵³. Z tohoto výsledku pramení otázka, kterou si po pádu fujimorismu jistě položili i peruánští politikové: Proč budovat složitou politickou organizaci, když k vítězství ve volbách stačí pouze malá organizace? Jako důkaz efektivity této neinstitutionalizované a slabě strukturované politické organizace můžeme uvést vítězství A. Toledo Manriqueho v prvních prezidentských postfujimoristických volbách v roce 2000. Z těchto několika příkladů je jasně patrné, že v Peru není potřeba budovat stranu pro vítězství ve volbách, stačí mít viditelného kandidáta.

Díky tomuto se dostáváme k fenoménu, který je spojen se slabou institucionalizací stran a tím je neopopulismus. Pokud jde o studium populismu či neopopulismu, většina prací se zaměřuje na celostátní úroveň, ve které pracuje s populismem coby strategií či diskurzem, kterým se elity snaží oslovit voliče (jako kompletní přehled přístupů k populismu lze uvést Dvořáková, Buben a Němec 2013). Můžeme však neopopulismus chápat jako podobu politických stran? Jinými slovy, pokud je pro neopopulismus příznačné, že nemá základnu ve strukturovaných a

52 Tedy práce (v množném čísle), jeho slogan zněl: „*Obras no palabras*“ (volně přeloženo „Činy, nikoli slova“).

53 M. Vargas Llosa vyhrál první kolo prezidentských voleb v roce 1990, nikoli však druhé.

institucionalizovaných stranách, je pro slabě institucionalizované strany příznačný neopopulismus? Pokud připustíme definici populismu jako stylu, který je do jisté míry přítomný ve všech demokraciích, jak píše Dvořáková a kol. (Dvořáková, Buben a Němec 2013: 126 – 127), stojí za zmínku ptát se, jestli tomuto stylu odpovídá i organizace politických organizací. Pokud tedy neopopulismus stojí na osobě silného lídra, který se snaží o nezprostředkovaný⁵⁴ kontakt s voliči, je výhodné pro silného lídra deinstitucionalizovat politickou organizaci s cílem dosáhnout tohoto přímého kontaktu s voliči? Kladná odpověď na tuto otázku pak stojí na počátku vysvětlení současné struktury politických stran v Peru.

Nyní by jistě stálo za to předpoklad po cílení na jednotlivé úrovně voleb nějak empiricky podpořit. Terénní výzkum sice přinesl některá fakta, k dispozici jsou však i další studie, které tento názor podporují. Pro situaci, kdy ve volbách na jednotlivých úrovních vyhrávají rozdílné politické strany, se používá termín „shodnost“ takovýchto systémů nebo naopak „neshodnost“⁵⁵. Touto shodností se myslí do jaké míry jsou podobné volební soutěže na jednotlivých úrovních voleb. Tato shoda či neshoda se měří průměrným rozdílem mezi efektivním počtem stran (Laakso a Taagepera 1979) mezi celostátními volbami a substátními volbami, stejně tak jako mezi jednotlivými substátními úrovněmi mezi sebou⁵⁶. Čím vyšší číslo ve výsledku, tím rozdílnější podoba jednotlivých úrovních. Zatímco vysoká shoda by značila, že jednotlivé politické organizace se snaží zapojit do všech úrovní a snaží se „zapustit kořeny“ do všech úrovní, nízká shoda značí, že se strany zaměřují pouze na jednotlivé úrovně voleb a nemají potřebu přesahu, ať směrem vzhůru (tedy do vyšších administrativních celků) nebo naopak směrem dolů (tedy do nižších administrativních celků).

Výpočet pro Peru ukazuje, že ve srovnání s ostatními zeměmi (práce se zaměřila na Peru, Kolumbii, Ekvádor a Bolívii) za poslední čtyři volební období

54 Jako zprostředkovatel jsou myšleny politické struktury, které předávají vize a ideje vedení masám, jak bude rozpracováno dále.

55 Ze španělského originálu „congruencia“ a „incongruencia“.

56 $MDC = [1/N * \sum (s_i - n)^2 + 1/(N-1) * \sum (s_i - \text{průměr}(s))^2]$, kde MDC = *Measure of divergence*, N = celkový počet substátních stran, n = efektivní počet stran na celostátní úrovni, s (průměr) = průměrný efektivní počet stran na substátní úrovni a s_i = efektivní počet stran na každé substátní úrovni (Gibson a Suárez-Cao 2010: nečíslováno, poznámka číslo 21).

(vždy jsou porovnány k sobě časově nejbližší celostátní a regionální volby) je zemí s jasně nejméně podobnou volební mapou ze zmíněných čtyř zemí⁵⁷ (Batlle 2012: 66 – 67). Jak dále zmiňuje autorka, fragmentace politického systému a neshodnost jednotlivých úrovní se v Peru vykazuje dlouhodobě vysoká čísla (Batlle 2012: 108 – 109). Tato data naznačují, že se stranám nedaří prosazovat se v nižších úrovních voleb. Nové strany nemají potřebu investovat peníze do budování struktur, protože (jak již bylo v této práci mnohokrát zmíněno) cílily na výhru nejen v konkrétní úrovni voleb, ale i v konkrétním obvodě, protože na ostatních úrovních čelí zuřivé konkurenci. Je pro ně tedy výhodnější omezit svůj dosah. Nové strany sloužily jako personifikované volební vehikly, které měly kompetitivní výhodu oproti případným solidně institucionalizovaným stranám.

Důsledkem antiorganizační politiky neopopulismu je na jedné straně zrození a úspěch těchto lídrů, na druhé straně neustálé ohrožení případného raketového pádu, protože tito lídři jsou bez stále podpory strany (Weyland 2006: 16). Jak uvádí Aragón a Incio (2014), peruánští politici mají tendenci a snahu nechat se opětovně zvolit, jejich úspěch je však velmi nízký. Dle výpočtů autorů se o znovuzvolení uchází 44 % regionálních guvernérů⁵⁸, 52 % provinčních guvernérů⁵⁹ a 60 % starostů⁶⁰. Skutečného znovuzvolení pak dosáhne 16 % regionálních guvernérů, 11 % provinčních guvernérů a 16 % starostů (Aragón a Incio 2014: 19).

Pokud použijeme teorii kolektivní akce na zkoumané případy, zjistíme, že pro získání individuálního statku, v tomto případě získání pozice starosty v jednotlivých městských částech, není potřeba kolektivní akce. V případě PPS a MA byl zmíněn rozhodující vliv lokálních lídrů, kteří byli schopni svou de facto jednostrannou akcí dosáhnout kolektivního statku⁶¹. Protože politici usilují o svůj osobní zisk a díky nízké propojenosti uvnitř strany nemají povinnosti vůči ostatním částem strany (což snižuje náklady na jednostrannou akci), dochází k vzniku malých a uzavřených lokálních buněk, které jsou natolik malé, že jednotlivci jsou schopni jednostrannou

57 Zatímco pro Kolumbii vychází číslo cca 1, pro Ekvádor cca 4,3 a pro Bolívii cca 4,6, Peru se pohybuje okolo čísla 5,5 a i poslední zkoumané volby vykazují největší rozdílnost právě v Peru.

58 Ve španělském originále „*presidentes regionales*“

59 Ve španělském originále „*alcaldes provinciales*“

60 Ve španělském originále „*alcaldes distritales*“

61 V tomto případě výhra celé kandidátní listiny.

akcí dosáhnout kolektivního statku (zvolení celé kandidátky).

Zastupitel za PPS zmínil, že on osobně se nijak na volební kampani nepodílel, nepřispěl žádnými penězi a na kandidátce se ocitl jenom díky osobním vazbám s místním lídrem. Potencionální politici jsou zákonem nuceni formovat politické organizace nebo se připojit k již existujícím, protože bez nich nemůžou kandidovat. Organizace fungují tedy jako jakási úlitba systému, jedná se však o organizaci, která stojí na jedinci. Protože jsou jednotliví substátní lídři připraveni investovat do své politické kariéry tak jako tak, není pro ně problémem to, že ostatní spolustraníci se v některých případech na nákladech nepodílejí. Díky institucionálnímu nastavení jim zároveň nemohou zabránit v zisku kolektivního statku, protože prostě nějaké kandidáty potřebují. Pro stranickou centrálu nepředstavují tyto lokální projekty žádný náklad, protože se na jejich financování většinou nepodílí. V momentu, kdy se politici rozhodnout kandidovat za již existující politické uskupení, protože vytvoření nového pro ně představuje příliš velký náklad, nemohou tito lokální politici odštípnout vybranou politickou „značku“ od kolektivního zisku, kterým jsou hlasy, které tento politik přitáhl ke značce. Opět to ale pro nepředstavuje problém, protože díky nízké institucionalizaci jsou od centra více méně odstřiženi a tomuto centru se nezodpovídají. Dochází tak k symbióze, kdy reálně nepropojené politické projekty participují na kolektivních statcích, které jsou však natolik velké pro jednotlivé aktéry, že dotyčným, kteří nesou většinu nákladů na získání těchto statků, nevadí, že se ostatní na těchto nákladech nepodílí.

Tím se dostáváme k problematice financování politických stran v Peru. Jak bylo ukázáno v jedné z předcházejících kapitol, financování může mít vliv na podobu politické struktury stran. Hlavní roli zde hraje centrála, na kterou se váží finance. Veřejné financování politických stran umožňuje posilování pozice centra, které rozhoduje o tom, kolik jaká místní organizace dostane peněz. V momentě kdy centrum nedisponuje financemi na rozdělování, nemá kontrolu na jednotlivými místními organizacemi, protože jim nemůže mnoho nabídnout. Jedinou výhodou pro volby je poskytnutí platformy, za kterou můžou případní politici kandidovat, čímž těmto politikům odpadá nutnost sestavovat a registrovat vlastní politickou organizaci. Díky široké nabídce možných platform pro kandidáty, necítí případní

kandidáti potřebu podílet se na financování centra. Pokud po těchto lokálních politicích centrum vyžaduje nějaké závazky (např. placení členských příspěvků), dotyční lokální politici kandidují jednoduše za jinou politickou značku. Absence nutnosti a možnosti kontroly jednotlivých místních buněk centrem vede k tak bizarním situacím, že místní buňka strany není ani oficiálně registrovaná a to i přes to, že za tuto stranu zvolený zastupitel se s touto stranou identifikuje a to i přes to, že není jejím členem (viz případ APRA v Breňi).

Nyní se pokusme aplikovat koncepci neopopulismu na zkoumané případy. Jak bylo zmíněno, personalizace stran vede k zrychlení a zefektivnění jejich akce. Díky masmédií a novým technologiím také odpadá potřeba budovat struktury k oslovení voličů. Tyto struktury představují pro politiky i možné riziko, protože je staví jejich pozici před riziko možného ohrožení ze strany ostatních straníků. Absence straníků je tedy pro ně výhodná. Z terénního výzkumu vyplynulo, že dotyční jsou si vědomi téměř až nutnosti prezentovat silného kandidáta, protože ten je jediný je zárukou volebního úspěchu. Proč? Protože Peruánci vnímají politickou situaci své země velmi kriticky. Podle posledního výzkumu je 73,9 % málo nebo vůbec spokojeno⁶² s aktuální politickou situací. 77,1 % očekává od budoucí vlády radikální nebo alespoň částečné reformy. Podle 77,2 % dotazovaných se politici nezajímají o problémy, které je osobně nejvíce tíží a politickým stranám nevěří 83 % (PUCP 2016: 9 – 26). Nespokojenost a pocit krize je tedy v peruánské realitě přítomen. Díky „*prémii pro vítěze*“ v obecních volbách není nutné budovat koalice, protože vítěz má automaticky zajištěnou většinu. Z tohoto důvodu je klíčové vyhrát, druhé místo se nepočítá. Vzhledem k nedostatku kádrů ve stranách obecně stačí případnému kandidátovi sestavit si kandidátku, domluvit se se stranickou organizací a může kandidovat, jak to ukazuje příklad PPS v San Miguel. Zbývající zvolení zástupci mohou fungovat jako stafáž starostovi. Strana se zviditelní, ambice politika jsou uspokojeni a budovat vazby mezi jednotlivými organizacemi odpadá.

Upřednostnění voličů před straníky byla demonstrována zastupitelem z SN v Jesús María, který zmínil, že strana se před každými volbami snaží zjistit aktuální preference voličů a podle toho vybere kandidáta na starostu. Tento problém

62 V originále „*nada satisfecho*“ a „*insatisfecho*“

vystupuje do popředí, pokud si uvědomíme, že strany v Peru mají velký nedostatek straníků. Vzhledem k tomu, že nejsou straníci, není nutné se zabývat jejich názorem a lze cílit přímo na voliče. Díky cílení na voliče se mohou cítit straníci odsunuti do pozadí, což je vede k hledání nových stranických subjektů, kde by byl jejich hlas slyšen (Castillo Rojas a Jiménez Alegría nepublikováno, nečíslováno).

Jak ukázal samotný terénní výzkum, většina politiků si je vědoma důležitosti personalizace politiky. Jako jeden z důvodů volební výhry to uvedli všichni zvolení zastupitelé. V tomto případě byl s výjimkou hnutí MA a zastupitele za PPS zmíněn vliv výhry L. Castañedy Lossia v metropolitních volbách. Tito dva neuvedli vliv vítězství SN v metropolitních volbách, ale charisma lokálních vůdců. V případě MAa bylo termínu „*mysticismus*“⁶³, kterým je obestřen její lídr a zároveň přímý kontakt s voliči (rozhovor se zastupitelem za MA z 16. 12. 2014). Zastupitel za PPS přímo uvedl jako jediný důvod výhry charisma lídra (rozhovor ze 14. 6.). Tyto odpovědi jsou v jasné shodě s představenou tezí, že na lokální úrovni jde o především a jediné o charisma lídrů. Zároveň je to potvrzení toho, že i na lokální úrovni funguje přímý kontakt mezi politiky a voliči, kteří se nezaštiťují stranou, ale svými schopnostmi, vlastnostmi a charismatem. Zmíněná absence podpory ze strany centra, ať už finanční, materiální či jiná, pouze dokresluje osamocení či osamostatnění lokálních buněk, které se vytvářejí pouze pro konkrétní volby a jejich přetrvání v čase je minimálně nejasné.

Většina dotazovaných zastupitelů měla krátkou politickou zkušenost s politickou participací ve své aktuální straně (typicky pak členové SN, kteří všichni vstoupili do strany v roce konání voleb), vstoupili do strany až po volbách (případ PPS) nebo nejsou oficiálně stále členy (případ zastupitele za APRA).

63 Ve španělském originále „*mística*“

7. Závěr

„Žádná data nemohou prokázat hypotézu, můžou s ní být maximálně ve shodě.“

Madsen a Snow (1991): 103

Zkoumání politických stran je jedním z nejvíce rozpracovaných témat politické vědy. Jak však ukazuje realita, politické strany jsou velmi schopné v přizpůsobování se změnám jak volebních preferencí, tak institucionálnímu nastavení. Samotní politici také neustále prokazují, že jejich schopnost nacházet nové metody jak oslovovat voliče, jsou téměř neomezené. Z tohoto důvodu je zkoumání politických stran nikdy nekončícím snažením, ve kterém se političtí vědci snaží držet krok se samotnými politiky a reflektovat neustále se proměňující sféru politických stran. Bohužel skutečné změny mají tendenci projevovat se s časovou prodlevou, tudíž to, co platí dnes, je pro zítřek s velkou pravděpodobností pasé. To je problém i klasických teorií a osvědčených přístupů ke zkoumání stran. V každé práci je jistě vhodné zmínit klasiky tohoto oboru, protože od jejich práce se lze v některých případech solidně „odpíchnout“, v některých případech jsou tyto přístupy spíše neužitečné. To je i případ aplikování některých přístupů na politické strany v Peru, zvláště pak na substátní úrovni. Například zkoumáním ideologie bychom mohli strávit drahý čas jenom proto, abychom zjistili, že ideologie nehraje ve stranickém systému Peru velkou roli. Díky neinstitutizaci stran a jejich velmi neformální organizaci, kdy ani samotní lokální lídři nevědí, kdo je ve straně a kdo již ne, se ukazuje, že jako zajímavý a potencionálně plodný by mohl být přístup odstoupit od zkoumání politických stran a zaměřit se spíše na jednotlivé politiky jako na individua, která utvářejí politiku na základě aktuálních podnětů a situací. Zkoumání politické historie, ekonomické zázemí či klientské vazby jednotlivých politiků by pak mohlo velmi napomoci při chápání politické arény v Peru, která nestojí ani tak na stranách, jako spíše na individuích a jejich potenciálu vytvářet dočasné aliance.

Cílem této práce bylo ověřit předpoklad, že peruánské politické strany jsou málo organizované a institucionalizované díky rozhodnutí samotných politiků. Může se zdát, že tento přístup je v rozporu s běžně aplikovaným institucionálním

přístupem, který se snaží vysvětlit realitu skrze nastavení politických institucí, jako je například volební zákon, zákon o politických stranách či stranické financování. Autor této práce nic nenamítá proti tvrzení, že tyto instituce mají do značné míry vliv na podobu stranické reality, na druhou stranu tento přístup zjednodušuje realitu tím, že ubírá právo politickým subjektům autonomně jednat. Naproti tomu elitně zaměřený přístup počítá s tím, že elity jsou schopny reagovat na institucionální nastavení a to měnit v závislosti na vyhodnocení nákladů a zisků. Na první pohled by se mohlo zdát, že politickým stranám by se hodilo, kdyby dostávaly finanční podporu z veřejných peněz, kterou by pak mohly investovat do budování stranické organizace. V tom případě by pak nedávalo smysl, proč byla platnost zákona, který počítal s přidělováním veřejného financování politických stran, odložena již dvěma prezidenty. Zároveň by dávalo smysl očekávat, že politickým stranám záleží na tom, aby měly širokou členskou základnu, ze které by mohly čerpat finanční prostředky a kádry. Rozhodnutí politických stran vládnout pomocí technokratů na celostátní úrovni a formou nabídky řešit financování i obsazování kandidátních listin na nejnižší úrovni pak staví výše uvedený předpoklad do zcela jiného světla.

Práce se na teoretické rovině opírala především o charakteristiky neopopulismu, který počítá s přímým kontaktem mezi lídrem a voliči a stojí na charismatické legitimitě zmíněného lídra. Možnost zprostředkování mezi lídrem a voliči pak chápe jako ohrožení této charismatické legitimacy, protože v případě takového zprostředkování dochází ke změně vztahu a přímý kontakt již není navazován s lídrem, ale s těmito zprostředkovateli. Velkou roli v udržování takového stavu hrají média, díky kterým jsou lídři schopni oslovovat masy, aniž by potřebovali mezičlánky. Většina studií zaměřených na neopopulismus si všímá celostátní úrovně, vynechává tedy zkoumání neopopulismu na nižších vnitrostátních úrovních. Pokud se mezi definiční znaky neopopulismu řadí nízká organizovanost své voličské podpory, přímý kontakt s voliči a vytváření ad hoc většin, je peruánská regionální politika „polem dosud málo zoraným“.

Neopopulisté by se však neobjevovali, pokud by po nich neexistovala společenská a voličská poptávka. Tato společenská poptávka souvisí s tím, že peruánští voliči (a nejen oni) mají velmi záporný vztah k politickým stranám, které

jsou vnímány jako neschopné a zkorumpované organizace, kterým nezáleží na společenském zájmu, ale hájí pouze a jenom svoje zájmy (popřípadě ještě externí zájmy, například zahraničních firem). Tato společenská frustrace spojená s peruánskou povinností volit pak nutí voliče hledat alternativy k zaběhnutým politickým stranám, což je přivádí k novým neopopulistickým charismatickým lídrům. Díky tomu, že tito neopopulisté nemají tendenci budovat stabilní struktury, je velmi těžké z nich udělat zaběhnuté politické strany. Díky neustálé cirkulaci elit tak dochází k tomu, že strany fungují jako nálepky, za které však kandidují jiní lidé. Díky spojení volič – politik, nikoli volič – strana, což je dáno do určité míry i otevřenými kandidátními listinami, umožňujícími soupeření mezi jednotlivými straníky, je pak problematické vinit z neúspěchu stranu, protože na očích je především politik coby jednatel.

Dalším faktorem ovlivňující tento neopopulismus je nutnost co největší možné autonomie rozhodovacího centra (či center). V případě „zapuštění kořenů“ politických stran do společnosti dochází k nutnosti brát v potaz názory široké členské základny a mezi těmito názory vyvažovat a hledat kompromisy. Naproti tomu autonomní a málo početná centra moci jsou schopna pružně, rychle a efektivně reagovat na aktuální změny situace. Z dlouhodobého hlediska je to sice nevýhoda, protože strana nemůže počítat s jádrovými voliči, z krátkodobého hlediska je to však silná kompetitivní výhoda, protože strany mohou rychleji a efektivněji oslovit větší spektrum nerozhodnutých voličů. Díky historické zkušenosti a společenským procesům je stejně čím dál tím větší počet voličů předem nerozhodnutý a jejich volatilita je značná.

Výše uvedené teze jsou pak doplněny teorií kolektivní akce. Tato teorie se zabývá možností akce v různě velkých skupinách. Dochází k názoru, že individuálního statku (politické funkce) se nejlépe dosáhne individuální akcí, protože není potřeba brát v potaz individuální zájmy ostatních. Pokud se jedná o zisk kolektivního statku, s rostoucím počtem roste i neschopnost zkoumané skupiny tento statek poskytnout, protože skupina má problém s akcí, neboť roste počet tzv. „freeriderů“, kteří se se skupinou lidově řečeno „vezou“, na nákladech se nepodílí, ale nelze je vyloučit ze zisku kolektivního statku. Z toho důvodu je opět menší

skupina výhodnější.

Práce začíná rozpracováním výše uvedených teorií, na které navazuje analýza dvou institucionálních rámců: a) definice jednotlivých politických organizací a b) financování politických stran. Je sice pravda, že autor zastává názor, že hlavní zodpovědnost za současný stav mají především peruánské politické elity, ale ani ony nejsou ostrovem a jednají na základě mantinelů, které si samy ustanovily, i když je očividně často porušují. Tyto institucionální rámce ustanovují náklady, s kterými jednotlivci počítají v momentě, když provádí analýzu nákladů a zisků. Vzhledem k tomu, že práce nemá v tomto ohledu komparativní charakter, zůstává otázka po tom, jak moc velký mají tyto rámce vliv, nezodpovězena. To si však tato práce ani nevytkla za svůj cíl.

Práce dále pokračuje terénním výzkumem, který na základě faktorů představených autory F. Freidenbergerovou a S. Levitským (2007: 545 - 550), zkoumal organizovanost a institucionalizaci politických stran na lokální úrovni v pěti limských městských částech na základě osobních rozhovorů. Jak bylo několikrát poznamenáno, výběr případů není zcela určitě dokonalý, bohužel situace, před kterou byl autor při sběru těchto dat postaven, nebyla také rozhodně ideální. Tedy můžeme konstatovat, že zvolení případů je adekvátní vzhledem k okolnostem. Podařilo se zároveň pokrýt klíčové typy politických organizací. Tradiční strany (APRA, PPC), lokální strany (MA), postfujimoristické strany s úspěšnou volební historií (SN) a nově vzniklé politické strany úspěšné volební zkušenosti (Frente Amplio). Tyto rozhovory jsou pak doplněny jednak dvěma rozhovory s členy užšího vedení dvou zkoumaných stran, rozhovorem se sympatizantkou jedné ze strany a dále prací autora a jeho kolegy, která opět stála především na rozhovorech s jednotlivými politiky, ale měla poněkud jiný charakter vzhledem k odlišné povaze dotazovaných a cíli této práce. Rozhovory získaná data byla konfrontována s daty, které strany poskytují oficiálním autoritám v rámci zveřejňování informací o politických stranách. Mezi těmito daty byl zjištěn značný rozpor v řadě bodů. Tento rozpor je dáván opět do souvislosti jednak se stěhováním politiků mezi stranami, jednak s vlastní neinformovaností stranických centrál, které tyto informace zveřejňují ohledně situace ve vlastních stranách. Tato neinformovanost je pak dávána do souvislosti s výše

popsanými centry moci, která jsou na sobě navzájem značně nezávislá.

Doplňková data byla čerpána ze sekundární literatury, která se zabývala především podobou jednotlivých volebních úrovní a jejich (ne)provázaností. To bylo vysvětleno jako nezájem stran budovat strukturu, jež by penetrovala více pater společnosti, protože to vzhledem k mocenským centrům a zaměření se těchto center na jednotlivé volby není možné a ani žádoucí. Ohrozilo by to celkovou formu stran, která stojí na neopopulistickém oslovování mas charismatickým vůdcem a vztahem mezi těmito dvěma.

Dosah práce je samozřejmě limitován řadou faktorů. Předně její zaměření na Limu zcela opomíjí košatou regionální politiku mimo hlavní město. Zároveň se zaměřuje pouze na politiky, čímž vylučuje voliče, kteří i přes to, že cílem neopopulistů je omezit jejich vliv na sebe sama na minimum, nezůstávají mimo hru. Poptávka totiž do značné míry formuje nabídku. To ostatně dokládá v této práci často citovaná kniha na příkladu Argentiny, kde došlo k jiné voličské reakci na perónismus a na samotného J. D. Peróna, (Madsen a Snow 1991: 103 – 131). Dalším logickým krokem při zkoumání neopopulismu na lokální úrovni nebo při zkoumání peruánského stranického systému by bylo tedy provést výzkum zaměřující na voličskou odpověď ohledně „zneopopulističtění“ lokální politiky v Peru.

Jak bylo uvedeno výše v tomto závěru, ani ta nejlepší data nejsou s to prokázat hypotézu, mohou s ní být maximálně ve shodě. Autor této práce pevně věří, že jím získaná data jsou pak ve značné shodě s jím předloženou hypotézou.

8. Zdroje:

8. 1 Primární zdroje:

Rozhovor se zastupitelem za PPC v městské části Pueblo Libre ze dne 2. 12. 2014

Rozhovor se zastupitelem za Magdalena Avanza v městské části Magdalena del Mar ze dne 16. 12. 2014

Rozhovor se zastupitelkou za Solidaridad Nacional v městské části Breña ze dne 15. 5. 2015

Rozhovor se zastupitelem za APRA v městské části Breña ze dne 21. 5. 2015

Rozhovor se zastupitelem za Solidaridad Nacional v městské části Jesús María ze dne 4. 6. 2015

Rozhovor se zastupitelem za Solidaridad Nacional v městské části Pueblo Libre ze dne 9. 6. 2015

Rozhovor s členem celostátní komise věnující se otázkám etiky a morálky APRA ze dne 28. 4. 2015

Rozhovor s organizátorkou společenských akcí a aktivistkou podílejí se na fungování „Casa del Pueblo“ v čtvrti Pueblo Libre ze dne 9. 6. 2015

Rozhovor se sekretářem PPC pro otázky organizace a kapacity strany ze dne 24. 6. 2015

Zákon číslo 26859 ze dne 29. 9. 1997

Zákon číslo 27683 ze dne 15. 3. 2002

Zákon číslo 27734 ze dne 6. 5. 2002

Zákon číslo 28094 ze dne 31. 10. 2003

Zákon číslo 29490 ze dne 23. 12. 2009

8. 2 Sekundární zdroje:

Alcalde, Manolo a Dvořák, Michal. Nepublikováno. *Trabajo sobre Frente Amplio*, semestrální práce pro kurz Partidos y Sistema de Partidos (F. Tuesta Soldevilla), I/2015, Lima: PUCP

Alcántara Sáez, Manuel. 2004. *¿Instituciones o máquinas ideológicas?*. Barcelona: ICPS

- Aragón Trelles, Jorge a Incio, José Luis. 2014. „La reelección de autoridades regionales y municipales en el Perú, 2006 – 2014.“ *Revista Argumentos* 8, č. 5, 16 – 30. Dostupné na: http://revistaargumentos.iep.org.pe/wp-content/uploads/2014/12/aragonincio_dic14.pdf (8. 3. 2016)
- Arancibia Córdova, Juan. 1990. „América Latina: aspectos de la década perdida.“ *Momento Económico*, č. 50, 20-21. Dostupné na: http://ru.iiec.unam.mx/2045/1/num50-articulo7_Arancibia.pdf (19. 1. 2016)
- Bandura, Albert. 1977. „Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change.“ *Psychological Review* 84, č. 2, 191 – 215.
- Batlle, Albert. 2000. *Diez textos básicos de la ciencia política*. Barcelona: ARIEL.
- Batlle, Margarita. 2012. *Sistemas de partidos multinivel en contextos unitarios en América Latina los casos de Ecuador, Perú, Bolivia y Colombia (1978-2011)*. Salamanca: Universidad de Salamanca, Právnická fakulta, Katedra veřejného práva, doktorská práce
- Batlle, Margarita a Cyr, Jennifer. 2012. *La representación política en Perú en épocas de cambio: una mirada multinivel*. Příspěvek přednesený na 22. kongresu politické vědy (IPSA), Madrid 8. - 12. 7. 2012, Dostupné na: http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_9255.pdf (20. 3. 2016)
- Batlle, Margarita a Cyr, Jennifer. 2014. „El sistema de partidos multinivel: el cambio hacia la incongruencia y el predominio de nuevos partidos en Perú (1980 – 2011).“ In: *Territorio y poder: nuevos actores y competencia política en los sistemas de partidos multinivel en América Latina*. (Eds.) Flavia Freidenberg a Julieta Suárez – Cao. Salamanca: Universidad de Salamanca, 223 – 260.
- Boas, Taylor. 2005. „Television and neopopulism in Latin America: Media effects in Brazil and Peru.“ *Latin American research review* 40, č. 2, 27 – 49.
- Campos, Milagros. 2009. „Disciplina partidaria en el Congreso peruano.“ In: *La ciencia política en el Perú de hoy* (Ed.) Aldo Panfichi. Lima: Pontificia Universidad Católica del Perú, 89 – 132.
- Castillo Rojas, Caleb a Jiménez Alegría, César. Nепublikováno. „Análisis de la militancia del Partido Humanista Peruano.“ semestrální práce pro kurz *Partidos y Sistema de Partidos*, PUCP letní semestr 2015, vyučující F. Tuesta Soldevilla.

- Cuoco Portugal, Adriana a Bugarin, Mauricio. 2007. „Electoral Campaign Financing: The Role of Public Contributions and Party Ideology.“ *Economía* 8, č. 1, 143 – 171.
- Dargent Bocanegra, Eduardo Hernando. 2015. *Technocracy and Democracy in Latin America: The Experts Running Government*. Cambridge: Cambridge University Press
- Davis, Aeron. 2015. „Embedding and disembedding of political elites: a filter system approach.“ *The Sociology Review* 63, č. 1, 144 – 161.
- Degregori, Carlos Iván. 2000. *La década de la antipolítica: auge y huida de Alberto Fujimori y Vladimiro Montesinos*. Lima: IEP
- Duverger, Maurice. 1951. *Les Partis Politiques*. Paříž: Librairie Armand Collin.
- Dvořáková, Vladimíra, Buben, Radek a Němec, Jan. 2013. *¡Que el pueblo mande!*. Praha: SLON.
- El Comercio*. 2013. „ONPE y JNE a favor de que el Estado financie a partidos.“ 20. 8. 2013
- Ellner, Steve. 2003. „The Contrasting Variants of the Populism of Hugo Chávez and Alberto Fujimori.“ *Journal of Latin American Studies* 35, č. 1, 139-162.
- Fiala, Vlastimil. 2012. „Úvod.“ In: *Politické strany Afriky, Asie a Latinské Ameriky: Rysy politického stranictví*. (Eds.) Vlastimil Fiala a Maxmilián Strmiska. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Freidenberg, Flavia a Levitsky, Steven. 2007. „Organizacion Informal de los Partidos en America Latina“. *Desarrollo Economico* 46, č. 184, 539-568.
- Gibson, Edward L. a Suárez-Cao, Julieta. 2010. „Federalized Party Systems and Subnational Party Competition: Theory and an Empirical Application to Argentina.“ *Comparative Politics* 43, č. 1, nečíslováno.
- Habermas, Jürgen. 1975. *Legitimation Crisis*. Boston: Beacon Press.
- Johnson, Janet B., Reynolds, H. T., a Mycoff, Jason D. 2008. *Political Science Research Methods*, Washington: CQ Press.
- Kenney, Charles D. 2003. „The Death and Rebirth of Party System, Peru, 1978 – 2001.“ *Comparative Political Studies* 36, č. 10, 1210 – 1239.
- Katz, Richard a Mair, Peter. 1995. „Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party.“ *Party Politics* 1, č. 1, 5-28.

- Katz, Richard a Mair, Peter. 1996. „Cadre, Catch-All or Cartel?: A Rejoinder“. *Party Politics* 2, č. 4, 525-534.
- Katz, Richard a Mair, Peter. 2002. „The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies.“ In: *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. (Eds.) Richard Gunther, José Ramón Montero a Juan Linz. Oxford: Oxford University Press, 113 – 135.
- Katz, Richard a Mair, Peter. 2009. „The Cartel Party Thesis: A Restatement.“ *Perspectives on Politics* 7, č. 4, 753-766.
- Kirchheimer, Otto. 1996. „The Transformation of Western European Party Systems.“ In: *Political Parties and Political Development*. Eds. Joseph LaPalombara a Myron Weiner. New Jersey: Princeton University Press, 177 – 200.
- Kitschelt, Herbert. 2000. „Citizen, Politicians, and Party Cartelization: Political representation and state failure in post-industrial democracies.“ *European Journal of Political Research* 37, č. 2, 149-179.
- Klíma, Jan. 2015. *Dějiny Latinské Ameriky*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny
- Laakso, Markku a Taagepera, Rein 1979. „“Effective” Number of Parties A Measurement with Application to West Europe.“ *Comparative Political Studies* 12, č. 1, 3 – 27.
- Laclau, Ernesto. 2005. *La razón populista*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.
- LaPalombara, Joseph a Weiner, Myron. 1966. *Political Parties and Political Development*, Princeton: Princeton University Press
- Lipset, Seymour Martin a Rokkan, Stein. 1967. *Party Systems and Voter Alignments: Cross-national perspectives*, Toronto: The Free Press.
- Lozada Bonilla, Alfredo a Flores Shute, David E. 2013. „*Manual del Militante Ppcista*. Lima: PPC
- Madsen, Douglas a Snow, Peter G. 1991. *The Charismatic Bond: Political Behaviour in time of crisis*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mair, Peter, Müller, Wolfgang C. a Plasser, Fritz. 2004. „Introduction: Electoral Challenges and Party Responses.“ In: *Political Parties and Electoral Change*. (Eds.) Peter Mair, Wolfgang C. Müller a Fritz Plasser, Londýn: Sage Publications, 1 – 19.

- Mair, Peter, Müller, Wolfgang C. a Plasser, Fritz. 2004. „Conclusion: Political Parties in Changing Electoral Markets.“ In: *Political Parties and Electoral Change*. (Eds.) Peter Mair, Wolfgang C. Müller a Fritz Plasser, Londýn: Sage Publications, 264 – 274.
- Müller, Wolfgang C., Plasser, Fritz a Ulram Peter A. 2004. „Party Responses to the Erosion of Voter Loyalties in Austria: Weakness as an Advantage and Strength as a Handicap.“ In: *Political Parties and Electoral Change*. (Eds.) Peter Mair, Wolfgang C. Müller a Fritz Plasser, Londýn: Sage Publications, 145 – 178.
- Novák, Miroslav. 2011. „Strany a stranické systémy.“ In: *Úvod do studia politické vědy*. Ed. Miroslav Novák. Praha: SLON, 548 – 599.
- Olson, Mancur. 1971. *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*, Cambridge: Harvard University Press.
- Panbianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pérez-Liñán, Aníbal. 2002. „Television News and Political Partisanship in Latin America.“ *Political Research Quarterly* 55, č. 3, 571-588.
- Pontificia Universidad Católica del Perú – Instituto de Opinión Pública. 2016. *Sondeo Nacional Urbano Rural*. Lima.
- Remy, María Isabel. 2011. „Un balance final de las elecciones municipales y regionales: ¿en qué punto quedaron los partidos políticos?.“ *Revista Argumentos* 5, č. 1, 1 – 6. Dostupné na: http://revistaargumentos.iep.org.pe/wp-content/uploads/2014/04/remy_marzo11.pdf (20. 2. 2016)
- Ribeiro, Pedro Floriano. 2013. „El Modelo de Partido Cartel y el Sistema de Partidos de Brasil.“ *Revista de Ciencia Política* 33, č. 3, 607 – 629.
- Roncagliolo, Rafael. 2009. *Los partidos políticos en el Perú*, Working Paper, Instituto para la Democracia y la Asistencia Electoral.
- Rychterová, Pavlína. 2006. „Pojem a teorie charismatu Maxe Webera v recepci historických a sociálních věd.“ *Dějiny – teorie – kritika*, č. 2, 191 – 202.
- Sample, Kristen, Zovatto, Daniel et al. 2005. *Democracia en la Región Andina, los telones del fondo*, Stockholm: IDEA
- Samuels, David. 2001. „Electoral Campaign Financing: The Role of Public

- Contributions and Party Ideology.“ *The Journal of Politics* 63, č. 2, 569 – 584.
- Sánchez, Omar. 2008. „Guatemala's Party Universe: A Case Study in Underinstitutionalization.“ *Latin American Politics and Society* 50, č. 1, 123 – 151.
- Sánchez, Omar. 2009. „Party Non-systems: A Conceptual Innovation.“ *Party Politics* 15, č. 4, 487-520.
- Sartori, Giovanni. 1991. „Comparing and Miscomparing.“ *Journal of Theoretical Politics* 3, č. 3, 243 – 257.
- Sartori Giovanni. 2001. *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*, Praha: SLON.
- Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK.
- Tanaka, Martín. 1998. *Los espejismos de la democracia. El colapso del sistema de partidos en el Perú, 1980-1995*. Lima: IEP.
- Tanaka, Martín. 2005. *Democracia sin partidos Perú, 2000 – 2005*, Lima: Instituto de Estudios Peruano.
- Tuesta Soldevilla, Fernando (1999): „El tema de firmas adherentes“, rozhovor z pondělí 1. 11. 1999 pro Canal N, dostupné na: <http://blog.pucp.edu.pe/fernandotuesta/el-tema-de-las-firmas-de-adherentes>, (12. 2. 2016)
- Tuesta Soldevilla, Fernando. 2008. „Regulacion jurídica de los partidos políticos en Perú.“ In: *Regulación jurídica de los partidos políticos en América Latina*. (Ed.) Daniel Zovatto. Ciudad de México: Universidad Nacional Autónoma de México, 767 – 802.
- Tuesta Soldevilla, Fernando. 2011. „El financiamiento de los partidos políticos en el Perú.“ In: *Financiamiento de los partidos políticos en América Latina*. (Eds.) Pablo Gutiérrez a Daniel Zovatto. Ciudad de México: Instituto de Investigaciones Jurídicas de la UNAM
- Tuesta Soldevilla, Fernando. 2012. „Partidos políticos en el Perú: Necesidad de una reforma.“ In *Democracia, humanismo, y política, Homenaje a Pedro Planas*. (Ed.) Milagros Campos. Lima: Universidad de Lima, nečíslováno
- Vergara, Alberto. 2009. *El Choque de los ideales*, Working paper, Instituto para la

Democracia y la Asistencia Electoral.

von Beyme, Klaus. 1985. *Political Parties in Western Democracies*, Farnham: Ashgate Publishing.

Waisbord, Silvio. 2003. „Media Populism: Neo-Populism in Latin America.“ In: *The Media and Neo-Populism: A Contemporary Comparative Analysis*. (Eds.) Gianpietro Mazzoleni, Julianne Stewart, and Bruce Horsefield. Westport: Praeger 197-216.

Ware, Alan. 1996. *Partidos políticos y sistema de partidos*, Madrid: Fernández Ciudad.

Weyland, Kurt. 2001. „Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics“. *Comparative politics* 34, č. 1, 1-22.

Weyland, Kurt. 2006. „The Rise and Decline of Fujimori's Neopopulist Leadership.“ In: *The Fujimori Legacy*. (Ed.) Julio F. Carrión. University Park: Pennsylvania State University Press.

Wolinetz, Steven B. 2002. „Beyond the Catch-All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies.“ In: *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. (Eds.) Richard Gunther, José Ramón Montero a Juan Linz. Oxford: Oxford University Press, 136 – 165.

Zavaleta, Mauricio. 2014. „Todo se transforma: la articulación de la oferta política en el Perú subnacional.“ *Revista Argumentos* 8, č. 5, 61 – 70. Dostupné na: http://revistaargumentos.iep.org.pe/wp-content/uploads/2014/12/zavaleta_dic14.pdf (17. 2. 2016)

8. 3 Použité webové stránky

Encyklopedie Britannica. heslo *Neopopulism*. <http://www.britannica.com/>

Instituto Nacional de Estadística e Informática. <https://www.inei.gob.pe/>

Instituto Nacional Electoral. <http://www.ine.mx/portal/>

Jurado Nacional de Elecciones. <http://www.infogob.com.pe/>

Jurado Nacional de Elecciones. <http://jne.gob.pe/>

Latinobarómetro. <http://www.latinobarometro.org/lat.jsp>

Slovník cizích slov ABZ. heslo *Frakce*. <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Peruánský Kongres. <http://www.congreso.gob.pe/>